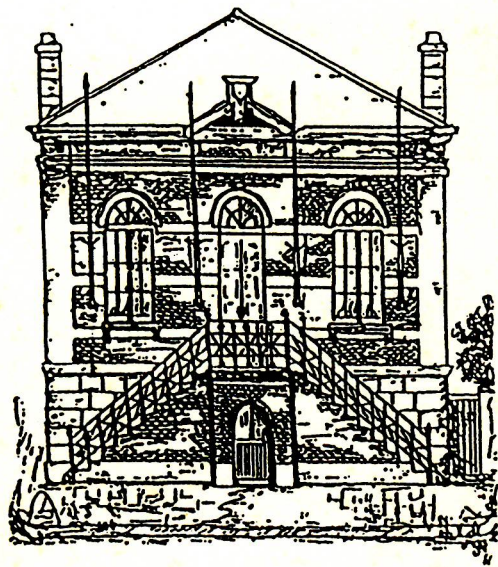

van wirskante

orgaan van heemkondekring 'amalia van solms', baarle-herzog-nassau

jaargang 11, no. 3
september 1996

Heemkundekring 'Amalia van Solms' stelt zich ten doel zich actief bezig te houden met het erfgoed van onze gemeenten met de bedoeling:

- onze kennis ervan te vergroten
- het waardevolle uit vroegere tijden te behouden en te beschermen
- de verzamelde gegevens vast te leggen voor het nageslacht.

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit de historie van Baarle, Castelré, Ulicoten en Zondereigen in de ruimste zin des woords.

Heemkundekring 'Amalia van Solms'

'Heemhuis'

Kerkstraat 4

2387 Baarle-Hertog (B)

Bankrelaties:

Rabobank Baarle-Nassau e.o. rekening: 10.38.94.969

CERA bank Baarle-Hertog rekening: 733-3023880-32

Overname van artikelen of gedeelten ervan is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van de auteur.

van wirskante

Orgaan van Heemkundekring 'Amalia van Solms'

Baarle-Hertog-Nassau

verschijnt 4x per jaar

redactie: Piet van der Flaas, Herman Janssen, Fons
Raeijmaekers, Antoon van Tuijl en Ed Ragas (eindredactie)

redactieadres: Het Heemhuis, Kerkstraat 4, 2387 Baarle-Hertog

11e jaargang no.3

september 1996

INHOUD

Voorwoord	A. Jacobs	142
Eerste brandspuit voor Baarle	A.M.C. Zorn	143
Bedreigde veiligheid (6)	H. Janssen	156
Rost van Tonningen in Baarle	P.v.d. Flaas	158
30 jaar geleden (18)	A. Raeijmaekers	162
Baarlese Bibliografien	E. Ragas	171
Wandelen door oud-ulicoten (3)	A. Willemsen	175
De Bunzing	P.v.d. Flaas	179
Merkwaardigheden (10)	A. van Tuijl	183
Toponymie van Baarle (1)	P.v.d. Flaas	187
Mededelingen		
- Arme Amalia (21)	A. van Tuijl	190
- In memoriam Cees Verschueren		193
- Activiteitenkalender		194
- Tiende heemkalender	A. van Tuijl	195
Activiteiten		
- Heemreis naar Dordrecht	R. Laurijssen/L. v. Gils	196
- Avondwandeling	H. Janssen	199
- Op bezoek in Kasterlee etc.	P.v.d. Flaas	201
- Enquete-resultaten	H. Janssen	203

VOORWOORD

De vakanties beginnen al weer op een eind te lopen als U dit voorwoord leest. Hopelijk heeft U allemaal van een fijne en gezellige vakantie kunnen genieten. Onze hartelijke dank voor de vakantiekaarten die we van onze leden mochten ontvangen. Na de vakanties beginnen de scholen weer, we gaan weer naar ons werk en zo pakt ieder weer zijn draad op. Veel anders zal het bij onze vereniging ook niet gaan. We pakken de draad weer op en gaan verder met de afwerking van de verbouwde brandweergarage, het opzetten van onze bibliotheek en nog veel meer andere zaken.

Het activiteitenprogramma in het najaar biedt voor ieders wil wel wat. Er staan een lange wandeling, een lezing over veldkapellen, presentatie en verkoop van onze tiende heemkalender, lokale en regionale heemkuis, op het programma. Voor een aantal activiteiten ontvangt U van Amalia een uitnodiging in de bus. In oktober willen we toch op gepaste wijze aandacht schenken aan het twintigjarig bestaan van onze vereniging. We rekenen erop dat de nieuwe ruimte dan klaar is voor gebruik zodat we onze eerste tentoonstelling met een feestelijk tintje kunnen openen. Jammer dat onze erelid Nellis Verschueren dit niet meer mee kan maken. Op 16 juli jl. is hij ons ontvallen en op zaterdag 20 juli hebben we met veel leden afscheid van hem genomen. Nellis was een heemkundeman in hart en nieren en wij zullen hem in onze vereniging zeker missen. De familie wensen wij veel sterkte toe bij het verwerken van dit verlies.

Onze tiende heemkalender wordt dit jaar gepresenteerd op de eerste zondag van september door de werkgroep heemkalender. Ik hoop dat veel leden bij deze mijlpaal aanwezig zullen zijn als blijk van waardering voor het vele werk van deze werkgroep. Zij hebben al tien jaar lang voor een schitterende heemkalender gezorgd, waarvoor onze hartelijke dank. Ook dit jaar doen wij weer een beroep op onze leden om de heemkalender aan de man of vrouw te brengen. Hopelijk hebben we veel helpende handen zodat we ook dit jaar deze klus weer klaren. De werkgroep heemkalender rekt op U.

Zoals uit dit voorwoord blijkt, is er nog genoeg werk aan onze heemwinkel. We kunnen je hulp altijd gebruiken maar ook je deelname aan onze activiteiten stellen we op prijs. Tot in het heemhuis bij een van de volgende activiteiten.

Uw voorzitter, Ad Jacobs

De eerste brandspuit van Baarle

A.M.C. Zom, archivaris

Het feestgedruis rond het 75-jarig jubileum van de vrijwillige brandweer te Baarle-Nassau raakt verstomd. De nieuwe brandweerkazerne is inmiddels een vertrouwd onderdeel in het dorpsbeeld. De brandweer gaf een historisch overzicht uit van haar 75-jarig vrijwillig bestaan. Van Wirskante publiceerde eerder dit jaar een artikel over brandpreventie in de 18de eeuw. Voordat dit gedenkjaar wordt afgesloten, kijken we tenslotte in deze bijdrage nog even terug naar de eerste brandspuit, het brandspuithuisje, de eerste 'brandweerkazerne' en het eerste dienstplichtige spuiterscorps van Baarle-Nassau. We gaan daarvoor naar de tijd, dat Baarle nog van de zondagmiddagrust kon genieten.

De rode haan in herberg De Zwaan

Die zondagmiddagrust wordt op 3 mei 1801 omstreeks kwart over twee wreed verstoord door het gebeier van de brandklok. Een donkere rookpluim boven Loveren wijst de dorpelingen de plaats van het onheil. Herberg De Zwaan staat in brand! Alle inspanningen van de toegesnelde Baarlenaren ten spijt, is er met emmers water geen eer te halen tegen het woedende vuur. Er is geen redden aan. Eerst brandt het huis geheel af en vervolgens de schuur met verdere aanbouwsels. Nadien blijkt, dat een scheur in de schoorsteen van de achterkeuken de vermoedelijke oorzaak van de brand is geweest (1).

Het nieuws van de teloorgang van deze vermaarde herberg doet in de wijde omtrek de ronde en niet zonder gevolg. Want op 9 mei 1801 deelt de schout aan de vergadering van de municipaliteit mee, dat er een brief is ingekomen van Thomas Strijbos uit Princenhage. Deze schrijft informatie te hebben ontvangen, dat het dorpsbestuur van Baarle-Nassau naar aanleiding van de onlangs plaats gehad hebbende brand de aanschaf van een brandspuit overweegt. Hij biedt een effectieve brandspuit aan voor een redelijke prijs. Het dorpsbestuur houdt dit aanbod in beraad, omdat binnen korte tijd de dorpsrekening zal worden afgehoord. Bij die gelegenheid is het hele dorpsbestuur bijeen om over het aanbod te beslissen. Maar de schout moet vòòr die tijd wel navraag doen naar de prijs van zo'n brandspuit (2).

De eerste brandspuit

Het afhoren van de jaarrekening van het dorp vindt plaats op 17 augustus 1801. Na de afhoring wordt er een buitengewone vergadering belegd. In die vergadering brengt de schout eerst de kort op elkaar gevolgde branden in Baarle en Zondereijgen in herinnering en de onberekenbare schade, die daar door aan goede ingezetenen is toegebracht. Hij beweert dat de schade niet zo enorm geweest zou zijn, als Baarle de beschikking zou hebben gehad over een brandspuit. Hij stelt andere gemeenten, waar vergelijkbare branden ontstonden en waar men wel over brandspuiten beschikte als voorbeeld. Daar heeft het gebruik van de brandspuiten hetduidelijkste bewijs voor zijn bewering geleverd. Daarom stelt hij de vergadering voor om een brandspuit met toebehoren aan te schaffen, zeker nu die voor een redelijke prijs te koop is. Dat laatste bleek uit de onderhandelingen, die hij heeft gevoerd met Strijbos te Princenhage, een zeer bedreven brandspuitlemaker. Met hem zal na goedkeuring door het dorpsbestuur een gunstige overeenkomst getroffen kunnen worden. De schepenen zijn overtuigd en besluiten, gelet op het belang van een brandspuit en in aanmerking nemend, dat de kosten van die aanschaf uit het batig slot van de afgehoorde jaarrekening en uit het batig slot der gemene middelen gefinancierd kunnen worden, tot aanschaf van een brandspuit met alle toebehoren. De schout wordt verzocht om Strijbos schriftelijk in kennis te stellen van dit besluit en hem uit te nodigen tot het aangaan van een accoord op een manier, die voor het dorp het voordeligst is (3). Zo wordt op 30 augustus 1801 een contract met Thomas Strijbos opgesteld en ondertekend. In dit contract is vastgelegd, dat Strijbos vòòr of uiterlijk op 8 november 1801 een brandspuit te Baarle-Nassau zal afleveren, bestaande uit een perspomp met leut en toebehoren te weten: 300 voeten linnen darmen met drie bijbehorende koperen schroefkoppelingen, 100 voeten leren darmen met drie bijbehorende koperen schroefkoppelingen, een wagen, schraag, een zak (met reparatie-materiaal) en verder al hetgeen tot een brandspuit behoort.

Bij vertraging van levering zal voor elke dag fl. 1,- boete in mindering gebracht worden. Baarle-Nassau betaalt voor de hele bestelling fl. 690,- in drie termijnen namelijk: bij ondertekening van het contract, op Bamis (1 oktober) en bij aflevering van de brandspuit. Thomas Strijbos verplicht zich om voor al het materiaal de beste kwaliteit te zullen leveren en het hout en ijzer behoorlijk te verven. Het dorpsbestuur mag de spuit door deskundigen laten testen. Strijbos garandeert eventuele defecten, die bij het testen aan het licht komen, gratis in orde te maken. Na ondertekening van dit contract verklaart hij deel van de koopsom ontvangen te hebben en aan de nakoming

van het contract zijn persoon en goederen te verbinden. Het dorpsbestuur verbindt het gemeentelijk inkomen aan de nakoming van hun verplichtingen (4).

Een brandspuithuisje

Zodra het besluit tot aanschaf van een brandspuit is genomen, wordt ook de noodzaak duidelijk om voor een dergelijk kostbaar apparaat een behoorlijke stalling te vinden. Kennelijk heeft Strijbos bij de onderhandelingen aangeboden om een bouwplan voor een brandspuithuisje. Want reeds in de vergadering van 5 september brengt de schout zo'n plan van hem ter tafel. De municipalen maken op 6 september een bestek op voor de bouw van het brandspuithuisje. Bovendien stellen zij de publieke aanbesteding vast op maandag 14 september eerstvolgend. Het mag gezegd zijn, worden er eenmaal plannen aangenomen, dan gaat men ook voortvarend te werk. Het bestek, dat door de secretaris wordt uitgeschreven en ter inzage gelegd, bevat ondermeer navolgende condities. Het dorpsbestuur besteedt de bouw van een brandspuithuis inclusief de levering van al het nodige materiaal aan. Het brandspuithuis moet opgebouwd worden tegen de westgevel van het dorps-huis. Gegadigden kunnen op de dag van aanbesteding een besloten en ondertekende inschrijving inleveren. De laagste inschrijver krijgt een strijkgeld van fl. 3,-. Van die laagste inschrijfsom zal men vervolgens met bedragen van fl. 5,- afbieden. Degene die het laagste bod mijnt wordt de aannemer. De aannemer zal borgen moeten stellen, die garant staan voor de correcte uitvoering van navolgende voorwaarden.

Het brandspuithuisje moet op 1 november worden opgeleverd of uiterlijk 14 dagen nadien. Overschrijding van deze datum wordt met fl. 1,- per dag beboet. Het werk zal door deskundigen worden gekeurd, bij goedkeuring zal betaling onmiddellijk volgen. Gebreken moet de aannemer op eigen kosten verbeteren. Hij is verplicht het 'askot' van het dorps-huis te slopen. Stenen die nog goed zijn mag hij gebruiken voor de bouw van het brandspuithuis. De aannemer mag het sloopmateriaal van het askot gratis hebben.

Het bestek

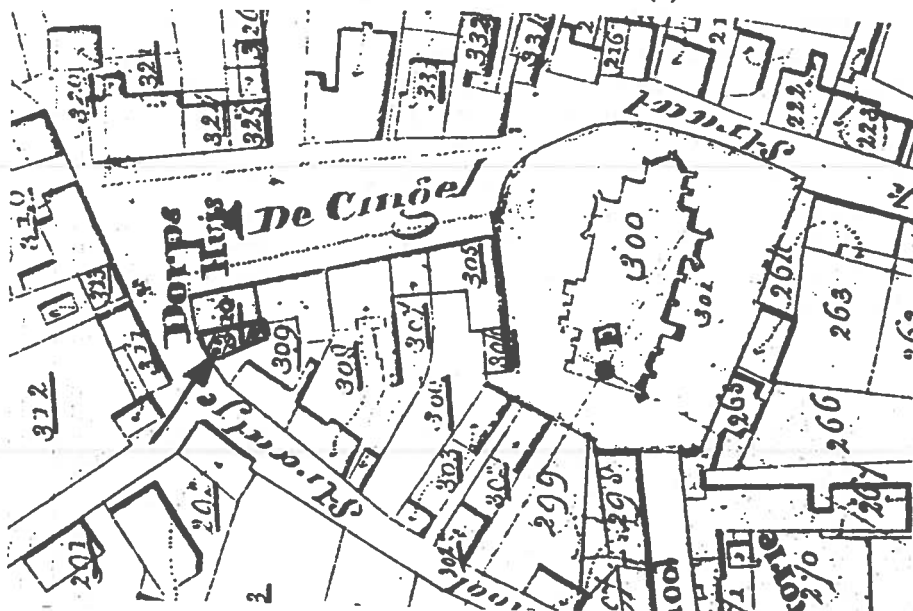
Het bestek zelf geeft een aardig beeld van het brandspuithuis. De lengte vanaf de hoek van het dorps-huis tot aan het privaat is circa 28 à 29 voeten. Het brandspuithuis wordt tegen de buitengevel gebouwd. De muren moeten 12 voeten hoog worden, terwijl de kopgevels schuin opgemetseld moeten

worden naar de gevel van het dorps huis tot een hoogte van 18 voeten. De breedte van het huisje is 12 voeten buitenwerks. Bij deze maataanduiding wordt uitdrukkelijk vermeld, dat alles in de Rijnlandse maat is gerekend. Een Rijnlandse voet meet 0,314 meter (5).

Het brandspuithuisje meet bij oplevering ongeveer 9 meter bij 3.80 meter. De muren zijn zo'n 3.80 meter hoog en de kopgevels lopen naar het dorps huis toe op tot een hoogte van ongeveer 5.65 meter. De muren worden één steen dik opgemetseld, maar bij de poort 1 steen dik. Per duizend steen zal de aannemer 2 zakken Maaskalk gebruiken. De muren moeten aan de buitenkant gevoegd en gedagd worden en aan de binnenkant ruw bezet. In het huis komt een vloer van steen of van plavuizen. De fundamenten moeten 0.65 meter of zo diep als nodig gelegd worden. Het dak wordt belegd met blauw gelooidde pannen. Aan de oostzijde wordt een poort gemaakt van 10 voet hoog en 9 voet breed. Boven de poort wordt een eiken lateibalk gelegd van 4 bij 6 duim (ca. 10.50 x 15.50 cm), terwijl de deurposten terzijde van de poort van dezelfde maat moeten zijn. Deze deurposten moeten op blauwe of witte arduinen voetstukken staan. Het scharnierwerk dient van goed ijzer en van een voldoende grootte gemaakt te worden. De poort slaat naar buiten open. De planken voor de poort zullen van grenen of mastenhout van 1 duim dikte moeten zijn (3,25 cm.). De poort moet sluiten met een sluitbalk, die boven en onder in een ijzeren beugel valt of met een klemhout. In de poort moet een loopdeur worden gemaakt met een slot. In de westgevel wordt een deur aangebracht van 6 voet hoog en 4 voet breed voorzien van een slot. In de gevel boven deze deur zal een venstertje voor de zolder worden gemetseld voorzien van grendels. De zolder wordt gelegd van ongeschaafde planken, die echter wel in elkaar gevoegd en gedreven moeten worden. In de gevel van het dorps huis moet de aannemer 'een tand kappen' om de muur van het brandspuithuisje in verband in te kunnen metselen. Het brandspuithuisje wordt van 7 muurankers voorzien. Van ieder anker is de plaats in het bestek bepaald. De muurplaten moeten van 4 duimen dik eikenhout zijn. De dakparren moeten komen te rusten in een balk die tegen de gevel van het dorps huis is aangebracht in 3 ijzeren haken. Deze haken worden door de muren van het dorps huis geboord en aan de binnenzijde vastgemaakt.

De deuren, poorten, venster en kozijnen moeten aan de buiten- en binnenzijde geschilderd worden. Eerst met grondverf en vervolgens aan de binnenzijde in loodkleur en aan de buitenzijde de kozijnen in wit en de deur,

de poorten en de vensters in Spaans Groen, net als de vensters van het dorps huis! Het ijzerwerk moet zwart opgeschilderd worden. Bij opening van de inschrijfbriefjes blijkt P.L. Lauwers de laagste inschrijver voor een bedrag van fl. 299,-. Bij het afbieden wordt het werk door de inzetter op fl. 265,- gemijnd. Lauwers gaat dus het brandspuithuis bouwen (6).

Op dit kaartfragment is de plaats van het brandspuithuisje achter het Raadhuis aangegeven.

Het moet iets meer zijn

De municipalen houden de bouw goed in de gaten middels een speciale commissie. In de vergadering van 19 oktober komt er een misverstand over de dikte van de muren ter sprake. In het bestek staat, dat de muren een steen dik moeten zijn. Maar de aannemer is nu van plan om de muren in IJsselsteen of Hollandse klinkers op te trekken, terwijl dat niet de bedoeling is van het dorpsbestuur. Men had klaarblijkelijk een ander soort steen in gedachte bij het opmaken van het bestek. Om dan het nodige ongerief te voorkomen stelt men de aannemer voor om de muren dan 1 IJsselsteen dik op te metselen. Dit voorstel betekent wel, dat er meer steen, meer kalk, meer hout en

meer verf gebruikt moet worden en daarom biedt het dorpsbestuur aan om de aanneemsom te verhogen tot fl. 300,-. Lauwers gaat akkoord, waarna een ander in het bestek wordt veranderd (7). Op 21 november 1801 meldt de commissie, dat de bouw gereed is voor zover het seizoen dat toelaat en dat een inspectie door een deskundige gedaan kan worden. De Bredase keurmeester Jean Hoffens wordt voor deze inspectie uitgenodigd. Op 5 december wordt diens rapport besproken. Er is nog het een en ander niet afgewerkt zoals het aandrijven van de zolderplanken, het bezetten van de binnenmuren en het schilderwerk. Dit werk kan eerst in de komende zomer gedaan worden. De commissie meldde dan ook, dat de bouw gereed was voor zover het seizoen dat toeliet. Met Lauwers wordt vervolgens in minzaam overleg onderhandeld over het bedrag, dat voor het onverrichte geminderd zal worden, met dien verstande dat de afwerking nadien voor rekening van de gemeente zal komen. Tenslotte komt men overeen, dat Lauwers zijn rekening voor het meerwerk zal laten vallen.

De brandspuit

In diezelfde vergadering van 21 november wordt meegedeeld, dat Strijbos heeft geschreven, dat de brandspuit gereed is en dat die op donderdag 26 november uitgeprobeerd zal worden door de brandmeesters te Breda. Hij nodigt een commissie van het dorpsbestuur uit om bij die beproeving van de spuit aanwezig te zijn. De substituut-secretaris wordt naar Breda gezonden om de examinatie te volgen. Deze doet op 28 november verslag, dat de spuit in alle opzichten is goedgekeurd. Men verzoekt Strijbos dan om de brandspuit naar Baarle af te zenden en zodra die daar is gearriveerd nogmaals te laten testen, terwijl daarbij aan de Baarlenaren de nodige instructie wordt gegeven.

Een zuigpomp

Op 13 januari 1802 overweegt het dorpsbestuur, dat men ook over een zuigpomp moet beschikken om een maximaal rendement van de brandspuit te hebben. Maar voordat men tot aankoop van een zuigpomp besluit, zal eerst aan de regenten van Baarle-Hertog voor de laatste maal en heel uitdrukkelijk gevraagd worden of zij bereid zijn om binnen 14 dagen te laten weten of zij hun aandeel in de kosten van zo'n zuigpomp met toebehoren willen dragen. Op eerdere vragen daaromtrent is geen uitsluitsel gegeven. Naargelang het antwoord uit Hertog willen de municipalen van Nassau pas

definitief beslissen. Mogelijk is er opnieuw geen antwoord gekomen, want leest men nadien niets over deze kwestie. Duidelijk is wel, dat Hertog zich geen grote investeringen kon of wilde permitteren, maar een antwoord geven, zou toch niet veel gekost hebben.

Een nieuwe brandreglement

In de vergadering van 3 april overwegen de dorpsbestuurders, dat er een nieuw brandreglement nodig is nu het dorp beschikt over een brandspuit met bijbehorend gereedschap, zodat iedereen weet, hoe men zich moet gedragen bij brand of brandspuitoefeningen. Daarnaast moeten de nodige manschappen aangewezen worden voor de bediening van de spuit. De de schout heeft daar al voorbereidingen voor getroffen, zodat nog diezelfde vergadering een brandreglement voor de gemeente Baarle-Nassau kan worden vastgesteld. Dit reglement, dat 42 artikelen telt, geeft wel een heel indringend beeld van de Baarlese brandweer in die dagen. Vandaar de navolgende bloemlezing uit dit reglement.

- Aanstelling van personeel tot de brandspuit gebeurt door schout en schepenen.
- Ieder die aangewezen wordt tot een taak bij de brandspuit, is tot uitvoering van die taak verplicht.
- Er worden 1 opperbrandmeester en 5 brandmeesters benoemd. De opperbrandmeester zal herkenbaar zijn aan een *groene wit-gevederde stok van 7 voeten lang* en de brandmeesters aan een *groene stok van 6 voeten lang*.
- De eerste maal wordt het college van brandmeesters gevormd door de schout en leden van het dorpsbestuur.
- De vier personen, die toezicht houden op de leren darmen en de zeildoekse slangen, zijn voorzien van een witte stok. Zij moeten voorkomen dat mensen op de slangen gaan staan en dat zich geen afknellingen voordoen. Zodra zij een defect ontdekken moeten zij dat door geven aan de buisbewoelders en aanschroevers. Van hun bevindingen moeten zij de brandmeesters op de hoogte houden.
- Er worden vier personen aangesteld tot pijpleiders of leutmeesters.
- Er worden 2 personen benoemd tot aanschroevers van de darmen en 4 personen tot het aanvoeren der slangen.

- 4 personen worden aangesteld tot buisbewoelders of zakbewaarders. Zij dragen een lapzak. Twee moeten zich voortdurend ophouden bij de leren slangen de andere twee bij de linnen darmen om deze te herstellen (lappen), zodra men een defect of een gat ontdekt.
- 8 personen worden aangesteld tot waterscheppers en 8 tot ingieters alsmede 2 personen, die toezicht houden dat zij op tijd afwisselen.
- Er worden 24 vaste pompers benoemd en 2 pompmeesters die erop toezien, dat de pompers elkaar in ploegen van 4 om 4 of 6 om 6 aflossen.
- Voorts 2 lantaarndragers, die 's nacht de toezichthouders van de slangen moeten bijlichten.
- Tenslotte 2 stormers, die in geval van brand zowel 's nachts als overdag de brandklok moeten luiden.
- Voor iedere keer dat men te laat komt, wanneer met de brandspuit uitgerukt moet worden, zowel bij brand als bij oefening, worden de dienstplichtigen beboet. De opperbrandmeester met 4 schellingen, de brandmeesters 3 schellingen, al het overige toezichthoudend personeel 2 schellingen en de pompers 1 schelling. In het geheel niet verschijnen wordt beboet met het dubbele. Ziekte of verblijf buiten het dorp zijn geldig excuus.
- Het lager toezichthoudend personeel mag plaatsvervangers zenden, als die bekwaam bevonden worden.
- Er wordt vier maal per jaar met de spuit geoefend.
- Niet opvolgen van aanwijzingen van meerderen wordt beboet.
- Degene die het eerst met paard, getuigd met toom en haarm bij de brandspuit aankomt om die naar de brand te vervoeren ontvangt een premie van fl. 3,-. Die als tweede arriveert ontvangt fl. 2,50. De eerste bierwagen, die met tenminste twee of meer met water gevulde vaten bij de brand aankomt, fl. 3,- en de kar, die het eerst brandzeilen brandhaken en ander gereedschap bij de brand brengt, ontvangt fl. 2,50.
- Indien de afstand van water tot de brandspuit niet met de slangen overbrugd kan worden is de opperbrandmeester gerechtigd om omstanders, die niet dienstplichtig zijn te gebieden om mee te helpen bij het waterscheppen, in die zin dat er twee rijen gevormd worden langs welke emmers water doorgeven aan de ingieters en weer teruggegeven worden aan de waterscheppers. Een brandmeester ziet er op toe, dat het water scheppen en doorgeven van emmers zo ordentelijk mogelijk gebeurt, zodat er geen halflege emmers worden doorgegeven. De ervaring heeft immers geleerd dat

bij dit onderdeel van het blussingswerk de meeste wanordelijkheden plaatsvinden.

- Geen der dienstplichtigen mag enig loon eisen, maar degenen die dat verkiezen, worden na een brandblus oefening op een vat binnenlands bier onthaald in een nader aan te wijzen herberg. Het dorpsbestuur mag voor bijzondere prestaties een premie uitbetalen.

- Degene, die opzettelijk schade toebrengt aan brandspuit of brandslangen om het bluswerk te verhinderen, zal onmiddellijk gevangengenomen worden en naar bevinding desnoods aan den lijvegestraft worden.

Dit concept-reglement, dat nog veel meer zaken regelt, wordt na enkele kleine wijzigingen op 3 april 1802 vastgesteld door het dorpsbestuur. Besloten wordt om het de volgende dag reeds te publiceren (8).

Op deze foto zien we het Raadhuis met daarachter het brandspuithuisje.

Lijst van dienstplichtigen

Het valt niet mee om het eerste brandweerkorps van Baarle precies in beeld te krijgen. In het archief worden enkele ongedateerde lijsten gevonden waarop wijzigingen zijn aangebracht en waarvan kan worden vastgesteld, dat zij omstreeks april 1802 zijn opgemaakt. Misschien heeft het dorpsbestuur uit de losse hand een lijst geformeerd, want op 20 april 1802 schrijft de schout, dat de lijst vanwege verhuizing van een aantal dienstplichtigen bijgesteld moet worden. Door deze lijsten nauwkeurig met elkaar te vergelijken, kunnen de navolgende personen nagenoeg met zekerheid tot eerste spuiterskorps van Baarle-Nassau gerekend worden.

Opperbrandmeester

C. A. Hendrickx (schout/burgemeester)

5 Brandmeesters

leden van de municipaliteit.

4 leutmeesters

Gerard Tielemans

Jan van Reijnsbergen

Diel Druijts

... Vermeulen

2 slangentoezienders bij de leren slang.

Walterus van Dijk

Paulus de Bosson

2 slangentoezienders bij de linnen darm.

Adriaan van Baal

Cornelis Dingemans

2 aanschroevers

Jan H. de Mol

Hendrik Kin

2 aanvoerders van de leren slang

Jan Frans Mertens

Jan Lenaarts

2 aanvoerders van de linnen slang

Christoffel Box

Frans Liefmans

2 buisbewoelders (lapzakdragers)

Jan van Hout

Caspar Martens

1 Opzichter over de waterscheppers

P. Anemaat

1 Opzichter over de ingieters

A. van der Schoot

8 waterscheppers

Jan van de Pas

Meijer Hertog

Adriaan Havermans

Cornelis Havermans

Wouter Jespers

Cornelis Rijsbos

Hendrik de Bont

... Schuurmans

8 ingieters (Hier worden maar 7 personen genoemd)

Jan Gillis

Mattijs Nooren

Louis Moreau

de knecht van J.N. van Vucht

Jan Jansen

Cornelis Wouters

F Knikkenberg

2 Pompmeesters

Hermanus Wolvers

Adriaan Norbert van Gils.

2 lantaarndragers

Arnoldus van Lier

Wouter Michielsen

2 stormers of kleppers

Adriaan van Hout
Hendrik Weijermans

24 pompers

Benedictus Matthijssen
Hendrik Antonissen
Jan Cornelis Jansen
Hendrik van Eeten
Cornelis Roelofs
Cornelis van den Houtgoir
Francis Krols
Jan van Baal
Cornelis Verheijen de zoon
Matthijs Havermans
Jan Martens
Norbert Smits
Willem Michielsen
Gerard van den Kieboom
Jan Baptist Verhoeven
Hendrik Michielsen
Peter Wijnants
Walterus van Gils
Jan Pasmans
Dirk Boogmans
Peter van Brussel
Jan Stoops
Jan Baptist Brock
Peeter van Eeten

Het eerste spuiterskorps bestaat dan uit 69 van de officieel 70 personen (9).

Besluit

Was deze enorme investering goed besteed kan men zich tenslotte afvragen. Want nu nagenoeg twee eeuwen later wekken de taken, die bij de eerste Baarlese brandspuit vervuld moesten worden, wellicht niet erg veel vertrouwen op. Het verslag van de vergadering van het dorpsbestuur van 8 mei 1802 spreekt voor zich: *"De schout communiceerd de vergadering dat op gepasseerden maandag brand is ontstaan geweest in de schoorsteen van*

J.G. van Akkerbroek, woonagtig alhier onder Baarle hertog aan de kerk waardoor een onberekenbaare schade door de excessive droogte had kunnen ontstaan indien niet door een spoedige en vaardige werkzaamheid en iever van eenige onser ingezeetenen, meest geaffecteerde der brandspuit, door het aan en in werking brengen derzelve, daarin was voorzien geweest en proponeerd aan voornoemde onse ingezeetenen voor hunnen betoonden ijver en gezwindheid in het spoedig aanbrenge der brandspuit en blusschen van denzelven brand, ingevolge het 36 art. van 't provisioneel brandreglement toe te leggen en te vereeren met eene praemie van drie gulden tot verdere aanmoediging van zodanige menschlievende daaden." (10)

Noten:

- 1) O.R.A.BN. inv. nr. 145, folio 40.
- 2) G.A.BN. inv. nr. 54, notulen d.d. 9 mei 1801.
- 3) G.A.BN. inv. nr. 54, notulen d.d. 17 augustus 1801.
- 4) O.R.A.BN. inv. nr. 145, folii 34 - 35.
- 5) J.M. Verhoef: De oude Nederlandse maten en gewichten. Amsterdam, 1982.
- 6) O.R.A.BN. inv. nr. 145, folii 41 verso - 45.
- 7) G.A.BN. inv. nr. 54, notulen d.d. 19 oktober 1801.
- 8) G.A.BN. inv. nr. 54, notulen d.d. 3-4-1802 en inv. nr. 738.
- 9) G.A.BN. inv. nr. 741.
- 10) G.A.BN. inv. nr. 54.

Bedreigde veiligheid (6)

Herman Janssen

Over hondsdolheid en andere ziektes

Schape- en koeziekten vormden in de 19de eeuw een ernstige bedreiging voor de financiële positie van de Baarlese landbouwers. Hondsdolheid daarentegen bedreigde tevens hun gezondheid. Razende honden beten niet alleen soortgenoten, ook schape en mensen werden het slachtoffer. Op 28 juni 1830 beet in Chaam een razende hond twee mensen en een menigte andere honden. Op 25 maart 1831 werden schape en honden gebeten door een zwarte hond met een ruwe staart, komende uit Gilze. Op 11 maart 1838 beet een razende hond in Herentals zeven kinderen. Amper zes dagen later werd ook in Baarle hondsdolheid gesignaleerd.

Wat opvalt is dat alle acht gerapporteerde gevallen van hondsdolheid zich situeren tussen 1830 en 1841, een woelige periode met een aantal gewapende grensconflicten. Telkens werden beschermende maatregelen genomen. Alle burgemeesters tot ver in de omtrek werden schriftelijk van het gevaar op de hoogte gebracht. Besmette dieren werden gedood. Op 30 april 1830 werd een witte hond met zwarte vlekken in de hals achtervolgd tot in Ulicoten. Daar verloor men het dier uit het oog. Twee maanden later werd een hond opgejaagd en in Chaam afgemaakt.

Op 25 maart 1831 kregen de veldwachters de opdracht alle loslopende honden neer te schieten of dood te slagen. Alle honden moesten 2 à 6 weken vastgelegd worden. Ze mochten geleid worden met een ketting of koord op voorwaarde dat ze een muilband droegen. Alle overtreders zouden streng beboet worden. Op 17 maart 1838 moesten alle gebeten honden onmiddellijk worden afgemaakt en 1,5 Nederlandse el diep begraven worden.

In de 19de eeuw is in het gemeente-archief van Baarle-Nassau bijna geen sprake meer van besmettelijke ziektes die een gevaar opleveren voor de mens. Twee uitzonderingen bevestigen de regel. Op 18 november 1842

besliste de burgemeester om Jan Stoops tijdelijk te verwijderen uit de school van onderwijzer F.K.B. De Paeuw. Bij deze leerling werd tijdens een onderzoek op 15 november een "hoofdzeer van aanstekende aard" vastgesteld. Was hier sprake van een geval van hersenvliesontsteking?

Op 15 november 1852 overleed om 12u aan de Singel Johanna Maria Broeckx, geboren in Baarle-Nassau en dochter van Antonius Adrianus Broeckx en Elisabeth Somers, op dat moment beiden reeds overleden. Deze 21-jarige dienstbode "was in de namiddag van de derde november met de pokziekte besmet op ene kar uit Turnhout in de gemeente gebracht". Pastoor de Kater weigerde haar op 17 november te begraven.

Bron: GABN voorlopige inv. nrs. 1066 tot 1070.

Rost van Tonningen in Baarle

Piet van der Flaas

Laatst zaten we gezellig in ons Heemhuis een album met oude bankbiljetten te bekijken toen mijn oog viel op de zwerige handtekening van Mr. Meinoud Rost van Tonningen (1894-1945) die op verschillende bankbiljetten stond. Dit heerschap is gedurende de oorlog President van De Nederlandse Bank geweest. Hij werd op 26 maart 1941 door Seys Inquart benoemd. Hij was geboren in Soerabaja in het toenmalige Nederlands Indië als zoon van een hoofdofficier van het leger. Op 10 augustus 1936 trad hij toe tot de N.S.B. Hij vertegenwoordigde die partij van 1937 tot mei 1940 in de Tweede Kamer. Zijn weduwe krijgt tot op heden daarvan nog steeds een staatspensioen, hetgeen enkele jaren geleden nog leidde tot een politieke rel. Zij was zijn tweede vrouw geworden op 21 december 1940. Hun huwelijk duurde tot zijn zelfmoord in de Scheveningse strafgevangenis in 1945. Haar meisjesnaam is Florrie Heubel. Zij schonk hem drie zonen en ze is tot op heden een overtuigd en fel Nationaal Socialiste.

In internationale kringen van uiterst rechts voelt ze zich als een vis in het water. Ze houdt lezingen voor deze heren en ontvangt hen op gezette tijden in haar buitenverblijf. Ze staat dan ook regelmatig voor de rechtbank wegens het uitdragen in woord en geschrift van de verwerpelijke Nazi-ideeën. Zij was trouwens niet de enige in haar familie die de nazi's een warm hart toedroeg. Bij een foto die hier voor me ligt, staat de volgende tekst: 'Wim Heubel draagt de Bloedvlag der Beweging tijdens het 11-jarig bestaan der NSB te Amsterdam.' Hij is gekleed in het uniform van de WA. Het is de broer van Florrie.

Baarle-Grens

Nu zult u zich afvragen wat heeft Rost van Tonningen met ons dorp van doen gehad? Hij heeft in zijn hoedanigheid van President van de Oostcompagnie verschillende bezoeken gebracht aan het opleidings-instituut "Zonnewende" aan Baarle-Grens gelegen. Dit instituut was gehuisvest in het Klooster van de Congregatie van de Heilige Geest.

De Paters van de Heilige Geest leidden hier jongens met een roeping op tot vakman in de houtbewerking, smid, enz. Ze bezaten hier ook uitgestrekte

landbouwgronden om hier jongens voor de land- en tuinbouw op te leiden. Ook was er een opleiding voor kippenfarmer. De afgestudeerde jongeren werden daarna in de missiegebieden ingezet als vakman.

In 1940 werd het hele complex door de Duitsers gevorderd en als kazerne gebruikt. De kloosterlingen werden liefdevol opgenomen in Ulicoten. Het verblijf in Ulicoten was niet van lange duur. Ze konden weer terugkeren naar hun klooster. Goed en wel teruggekeerd op hun oude stek, werd hun overste J. van de Zandt door de Duitsers beschuldigd van hulp aan de joden. Hij werd naar het concentratiekamp Amersfoort overgebracht. De nieuwe overste wordt Jos van Horrick. Die kreeg echter op 25 augustus 1942 van de Duitsers te horen dat hij met zijn gemeenschap het complex onmiddellijk diende te verlaten. De paters vertrokken met dertien man, ditmaal richting Alphen. Ze werden hier opgevangen in de naaischool van de zusters en deels in de lederfabriek van Mallens.

In het verlaten klooster werd nu een kaderschool van de Landstand gevestigd. In 1942 werd door de Duitsers de Landstand opgericht nadat zij voordien alleboerenstandsorganisaties hadden verboden. Iedere boer werd verplicht om een bijdrage aan deze instantie te betalen. Iedereen ontving ook het officiële orgaan van de Landstand.

Oostfront

In de kaderschool met de naam 'Zonnewende' werden jonge boeren en landarbeiders zowel in theorie als praktijk geschoold en rijp gemaakt om als vrijwillige boeren in de door Duitsers bezette gebieden in Rusland op onteigende gronden hun bijdrage te leveren aan de voedselvoorziening. Ze kregen een uniform en een geweer met wat munitie mee. Ze kregen echter weinig kans om het geleerde in de praktijk te brengen. De plaatselijke bevolking moest niets hebben van deze indringers en saboteerde dan ook bij het leven. ook de partizanen wisten hen te vinden en brachten hen zware verliezen toe. Dit noopte de Duitsers om deze 'boeren' op enkele plaatsen te concentreren. Zo hadden ze steun aan elkaar en konden ze zich beter verdedigen tegen de talrijke aanvallen der partizanen. Zo'n boerderij werd omringd met prikkeldraad en loopgraven. Er werd gewoon een vesting van hun behuizing gemaakt.

De partizanen waren zeer bedreven in aanvallen op deze boeren. Vooraf aan een aanval enbelegering wisten de partizanen door een afgesproken signaal of er al dan niet Duitsers in de buurt waren. Enkele verkenners kwamen op

de dag zelve poolshoogte nemen en de aanval voorbereiden. Met hun sterke kijkers die elk detail onthulden, werd alles uiterst zorgvuldig bekeken en werden conclusies getrokken hoe men deze zaak aan moest pakken. De partizanen waren goed getraind. Al aan het einde van de dertiger jaren had Stalin besloten om in geval van oorlog een sterk ondergronds partizanenleger achter de hand te hebben. Deze zouden een eventuele bezetter het leven zuur moeten maken. Hiertoe werden in elk dorp of gehucht aan betrouwbare mensen, die het communisme een warm hart toedroegen, onder zeer strikte geheimhouding een militaire opleiding gegeven. Men sloeg wapens, munitie, medicijnen en ingeblikt voedsel op in geheime schuilplaatsen. Deze schuilplaatsen waren slechts bekend aan enkele vertrouwelingen die vooraf de eed van trouw hadden afgelegd. Later tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de partizanen regelmatig vanuit de lucht door speciale vliegtuigen bevoorrad met wapens, munitie en voedsel. Elke groep beschikte bovendien over zendapparatuur en de benodigde batterijen. Aan de meeste groepen was een politiek commissaris toegevoegd die er op moest toezien dat er geen verraders in de groep opdoken. Bij elk vermoeden, al was dat vermoeden nog zo klein, werd betreffende persoon onmiddellijk ter dood gebracht. Dat hierbij ook onschuldige mensen zijn omgebracht behoeft geen betoog. De commissaris was ook belast met de screening van nieuwe leden die zich bij de Partizanen wilden aansluiten. Hoe harder de Duitsers optraden, hoe meer mensen zich bij de ondergrondse legers aansloten.

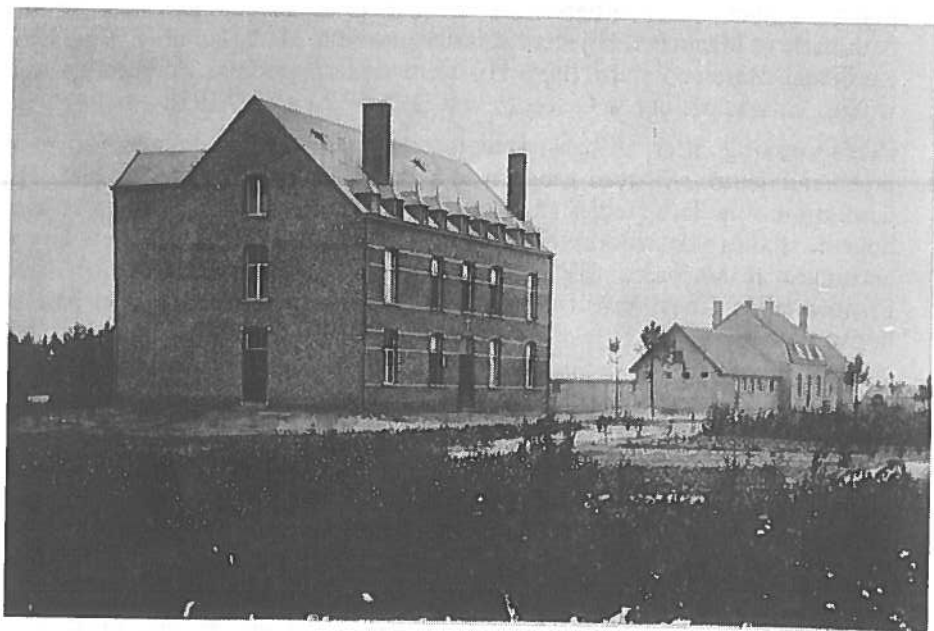
Het leven was voor deze mensen ook geen pretje. In steenharde winters, wanneer de ijkoude Noordenwind door de bossen joeg en men moest naar buiten bij temperaturen van min veertig dan was alles behalve lolliig. Bij deze temperaturen bevriest de adem en men moest de grendel van geweer of machinepistool in de jaszak steken, anders raakte die bevroren en onbruikbaar.

Bezoeken

Om kort te gaan, menig oostboer (zoals ze genoemd werden) heeft het leven gelaten tijdens de kennismaking met deze geharde strijders. Of dit hen werd verteld bij hun aanwerving of later tijdens hun opleiding o.a. hier in Baarle-Grens valt sterk te betwijfelen. Bij de bezoeken van Rost van Tonningen aan Baarle-Grens werden allerlei voorzorgsmaatregelen getroffen. Alle wegen werdendoor de Grüne Polizei afgezet. Iedereen werd gecontroleerd. Zijn auto, een Mercedes Benz, werd voorafgegaan door Feldgendarmen op de motor

met zijspan, zwaar bewapend en op alles voorbereid. Andere soldaten sloten de wagen in en op topsnelheid reed men dan naar 'Zonnewende'. Na zijn bezoek volgde hetzelfde ritueel, maar dan in omgekeerde richting.

In augustus 1944 werd het klooster door de Landstand ontruimd. Direct na de bevrijding in oktober 1944 verbleven hier geallieerde soldaten. Pas medio 1945 keerden de kloosterlingen weer naar de Grens terug om hun werk te hervatten in de hun zo vertrouwde omgeving.

30 jaar geleden (18)

A. (Fons) Raeijmaekers

Twee priesterjubilea te Baarle – Hertog

Zondag 3 juli 1966 wordt een hoogdag in onze parochie. Zeereerwaarde heer Michielsens herdacht 9 juni zijn diamanten priesterjubileum. Zeereerwaarde heer Alfons Michielsens werd geboren te Baarle-Nassau 7 augustus 1881. Hij deed zijn humaniora studies aan het Klein Seminarie te Hoogstraten en zijn hogere studies als voorbereiding tot het priesterschap aan het Groot-Seminarie te Mechelen. Hij werd priester gewijd te Mechelen door Zijne Em. Kardinaal Mercier 9 juni 1906. Hij werd onderpastoor te Edegem na zijn wijding en was pastoor te Oelegem van 31-7-1932 tot 30-9-1951.

Zeereerwaarde heer Albert Desmedt herdenkt 25 juli zijn zilveren priesterjubileum. Hij werd geboren te Minderhout op 11 december 1916. Hij deed zijn humaniora studies aan het Klein Seminarie te Hoogstraten en zijn hogere studies als voorbereiding op het Priesterschap aan het Groot Seminarie te Mechelen. Hij werd priester gewijd te Mechelen door Zijne Eminentie Kardinaal Van Roey op 25 juli 1941. Hij studeerde verder aan de hogeschool te Leuven en werd kandidaat in de landbouwwetenschappen. Hij werd leraar aan het Klein Seminarie te Hoogstraten op 18 november 1943.

We gaan deze beide jubilea herdenken met gans de parochie zondag 3 juli 1966. Elk van deze priesters draagt de H. Mis op. Maar zij doen het samen om zo de eenheid van het priesterschap beter te doen uitkomen, allen delen immers in het ene priesterschap van Christus.

Ook in Baarle groot harmoniefeest

Zoals reeds vroeger aangekondigd hebben op 9 en 10 juli 1966 grote harmoniefeesten plaats te Baarle, in de jongensschool in de Kerkstraat met o.a. zaterdag 9 juli vanaf 19.30 uur en doorlopend heel de avond "Festival der Baarlese artiesten" met belangloze medewerking van Gerrit Satter, Jan van Erp, Irene Voeten, Familie Kraaijenhof-Staes, Armand Koks, Piet de Rooi, Achille Gulickx e.a.

DAGTOCHTEN SEIZOEN 1966

IEDERE MAANDAG

Meehelen - Brussel - Antwerpen

Vertrek 8.30 uur.

Prijs: volwassenen f 7,50; kinderen f 4,—.

DINSDAG

Maasvallei met Namen, Dinant en de Mollig-
nee-vallei

Vertrek 8 uur. Prijs: f 10,—; kinderen f 6,—.

WOENSDAG

ONTSPANNINGSPARK DE EFTELING

Vertrek 9 uur.

Prijs: f 4,—; kinderen f 3,50 incl. entree)

DONDERDAG

DRIE LANDENTOCHT met Monschau en
Eifelgebergte.

Vertrek 7.30 uur. Paspoort vereist.

Prijs: f 12,50; kinderen f 8,50.

VRIJDAG

BELGISCHE KEMPENTOCHT MET
BOBBEJAANLAND

Vertrek 13 uur. Prijs: f 6,—; kinderen f 4,50
(inclusief entree en consumptie)

TOURINGCARBEDRIJF JOS VAN RAAK

LOURDES

7 dagen voor slechts f 180,—

Voor 21 augustus en 13 september zijn nog
enige plaatsen vrij!

Vraag vrijblijvend onze prospectus.

JOS VAN RAAK
TELEFOON 245 - B.-NASSAU

Heel lang kende Baarle haar eigen touringcarbedrijf. Dat is nu ook al weer jaren geschiedenis. Weet u nog van de georganiseerde Lourdes-reizen? (Ons Weekblad 15 juli 1966)

Yuist! Yoghurt bij 't ontbijt

Lekker een bord,
glas of schaalkje yoghurt met
wat jam of suiker.

**Coöp. Zuivelfabriek
De Hoop te Baarle Nassau**

*Nog meer vergane glorie. Heeft u deze wijze raad uit 1966 ter harte
genomen? Echte zuivel uit eigen fabriek, dat was nog eens wat anders dan
die droge maïsproducten uit Amerika!*

Schuttersvereniging Wilhelm Tell

Voorlopige einduitslag van 1965-1966:

1. F. Jansen Baarle-Nassau 250; 2. J. Theunis Baarle-Nassau 248; 3. Jan Jansen Baarle-Nassau 244; 4. F. Smeulders Baarle-Nassau; 5. L. Brosens Baarle-Nassau 243;

Tour de junior

De beroemde Nederlandse miniatuur 'Tour de France' die telkenjare te Achterveld verreden wordt, krijgt dit jaar voorde derde keer een Baarlese afvaardiging aan de start. Maar dit jaar wordt bovendien de ploeg aangevuld met renners uit Alphen en Poppel. De voorgaande jaren werden er verbluffende resultaten behaald en wij hopen dat "de renners" ook dit jaar kracht noch moeite zullen sparen om met behoorlijke uitslagen voor de dag te komen. De ploeg die dit jaar onder leiding van G. Bruurs en A. Bolckmans staat en op zondag 24 juli naar het "Tourstadje" Achterveld trekt is als volgt:

Antoon en Frans Wilmsen en Jan Koks uit Alphen.

Alfons Nooyens uit Poppel;

Rikske van der Flaas uit Baarle-Hertog;

Stanny Klaassen en Ad Raeymaekers uit Baarle-Nassau.

Avondvierdaagse te Baarle

Zoals reeds op diverse manieren bekend is gemaakt o.a. door fantastische reclame-platen, artikelen in dit blad en in de "Kindervakantiekraant" wordt op 9,10,11 en 12 augustus 1966 de jeugd-avond-vierdaagse gehouden. Deze wandeltocht is dit jaar nog grootser opgezet dan vorig jaar en hopelijk wordt het ook een grootser festijn voor de Baarlese jeugd.

Diamanten huwelijks jubileum

Cornelis (Kiske) Willemsen en Maria Elisabeth Ermes

18 augustus 1966 Buurtschap de Grens

Bij informatie ten gemeentehuze bleek mij, dat bij de veelheid van huwelijksfeesten in zilver en in goud er in een vrij kort en recent tijdvak in

ons enclave-gebied ook drie huwelijksherdenkingen in diamant hebben plaats gevonden.

Men zou haast gaan denken, dat dergelijke gebeurtenissen hier dus de meest doodgewone zaak van de wereld zijn en niet van de lucht. Maar zo is dat toch zeer zeker in werkelijkheid niet!

Ik zou nog even de aandacht willen vestigen op het arbeidzaam leven van de jubilaris: Corn. Wilemsen, die geboren werd op maart 1886 te Baarle-Nassau, zoals trouwens ook zijn jubilerende echtgenote, maar deze op 19 augustus 1884. (Zij is dus jarig daags na de diamanten bruiloft)

De jubilaris trad op 27 juni 1909 in dienst bij de Nederlandse Spoorwegen te Baarle-Nassau en bleef daar onafgebroken werkzaam totdat hij op 15 maart 1946 na eervol ontslag met pensioen ging. Hij is dus nu reeds meer dan twintig jaren gepensioneerd en zijn staat van dienst bij de Nederlandse Spoorwegen geeft het volgende beeld te zien:

Aangesteld als waarnemend arbeider op 27 juni 1909.

Aangesteld als arbeider in vaste dienst op 27 juli 1909.

Aangesteld als nachtwaker op 31 juli 1910.

Aangesteld als arbeider op 27 juli 1924 en als eerste arbeider op 20 februari 1944.

Eervol ontslag met pensioen op 15 maart 1946.

De jubilarissen woonden onafgebroken in Baarle-Nassau en traden alhier in het huwelijk op 18 augustus 1906.

Baarle—Nassau : bijenteelt

Op de bijenstand van Broeder Willebrord aan de Molenbaan zal zondag 21 augustus 1966 een openbare les gegeven worden in het praktisch inwinteren van bijen. Alle leden van de Bijenbond worden uitgenodigd, maar ook elke belangstellende is welkom. De les is totaal gratis en begint om 2 uur.

KPJ nieuws afd. Baarle—Nassau zwemcursus

In het komende winterseizoen zal er gelegenheid zijn om een zwemcursus te volgen. Deze cursus zal worden gegeven op donderdagavond en bestaat uit 26 lessen.

Het vakantiejeugdwerk Baarle—Nassau

Overzicht van de activiteiten om de Baarlese kinderen tijdens de langdurige schoolvakanties bezig te houden.

Reeds de eerste zaterdag van de vakantie, 16 juli 1966 werd gestart met een spoorzoektocht naar de Tommelse Bossen. Ondanks het feit dat enkele ons bekende Baarlese jongelui er een plezier in zagen om diverse pijlen en opdrachten weg te halen, slaagde deze eerste dag bijzonder goed en hadden wij met plm. 140 tevreden kinderen een goede start.

De zondag daarna verzamelden zich ca. 250 kinderen uit Baarle in het Hollands patronaat om daar te genieten van twee films.

Vrijdag 22 juli 1966 was een trip naar de Beekse Bergen gepland welke vanwege de slechte weersomstandigheden niet kon doorgaan. In plaats daarvan werden de kinderen in het patronaat verzameld waar ze bezig werden gehouden met diverse binnenspelen gedurende de hele dag en tussendoor werd gepicknickt op het Gorpeind.

De volgende dag was er op het terrein van de Eerwaarde Broeders een sportdag.

Zondag daarna konden de kinderen weer van een goede film genieten in het patronaat en 's maandags was er een poppenspel. Zaterdag 30 juli was er een oriënteringsrit annex wandeling (voor de kleintjes). Woensdag 3 augustus kwamen ca. 100 jongens en meisjes aan de Jongensschool bij elkaar om met bussen naar het Zilverstrand in Mol te gaan. De daaropvolgende zaterdag konden de kinderen zich in het patronaat bezig houden met handenarbeid.

Toen kwam het klapstuk van de vakantie: de Avondvierdaagse!

Hier hadden we om precies te zijn 213 inschrijvingen en begeleid door veertig leiders en leidsters liepen deze kinderen hun kilometers.

Voor de mensen die van statistieken houden, kunnen wij nog mededelen dat er gemiddeld 125 kinderen aan onze activiteiten deelnamen, de Vierdaagse niet meegerekend, en dat wij in de zes weken vakantie veertien dagen voor een ontspanningsgelegenheid hebben gezorgd.

Gouden Bruiloft in "De Kerkebuurt"

Elk jaar wordt er in Baarle wel minstens één maal zulk een feest gevierd. Maar het is zeker een jaar of twaalf geleden dat dit in deze buurt was; nu dus het echtpaar A.M. de Kok-Paymans. In 1961 vestigde het reeds sterk verminderde gezin zich in de Kerkstraat te Baarle-Nassau, waar zoon Pierre de zaak van mevr. Kennes-van Roey overnam. Zij zijn geboren en getogen Tilburgs, die daar tot 1961 woonden. Ze trouwden er 12 september 1916 en uit hun huwelijk werden zes zonen en een dochter geboren. Toch is deze Tilburger in Baarle geen onbekende, want hij dreef handel in gist en andere bakkerijgrondstoffen, die hij in Tilburg en wijde omgeving leverde en waarvoor hij dus ook geregeld vanaf 1914 Baarlese bakkers bezocht.

Dit muzikale vijftal "THE SELENES" zullen zaterdag en zondag in "DE KERKEBUURT" te BAARLE optreden t.g.v. de GOUDEN BRUILOFT van de FAM. DE KOK-PAYMANS. (Zie adv. elders in dit blad)

Wie kent deze meidengroep uit de jaren zestig nog?

Koningschieten handboog Baarle-Hertog

Zondag 18 september kwamen de schutters van "Recht door Zee" bijeen om de koningstitel 1966 te betwisten. Het was Cor Valgaeren die de strijd won en koning werd. Hij verzamelde in 50 pijlen 418 punten en belette hiermee zijn grootste tegenstander Ant. Oomen (411 punten) om keizer te worden. Hij was koning in 1964 en 1965. Derde werd Jos Koyen met 393 punten, vierde Jef Bruurs met 380 punten, vijfde Ant. Cornelissen 308 punten en zesde Antoon van de Lisdonk met 285 punten. Jef Bruurs behoudt het keizerschap.

Te koop aangeboden:

TWEE FERGUSON 28 PK DIESELS met hydraulische hefinrichting, geheel gereviseerd.

EEN PORSCHE DIESEL 24 PK met ploeg en maaibalk. Spotprijs !!

EEN FHAR LAGE DRUKPERS, één seizoen gedraaid.

1 MC. CORMICK TRAKTORBINDER, 6 voet, met draaiende verdeler, geheel op lucht, in prima staat.

C. Roelands - Alphen

FORD-TRACTOREN EN LANDBOUWMACHINES
TELEFOON 0 4258 - 422 B.G.G. 337

PHONO - BAR V. D. BURG

ALPHENSEWEG 4 - BAARLE-NASSAU

ALTIJD VOORAAN...
MET DE NIEUWSTE PLATEN.

TOPHITS, LICHTE MUZIEK, OPERETTEN,
OPERA, KLASSIEK, KOORWERKEN
OOK IN STEREO

'N KEUZE UIT MEER DAN 2000 PLATEN.

PHONO - BAR V. D. BURG

ALTIJD RAAK !

Jan Jansen in Baarle

heeft "hem"!

De gloednieuwe
HONDA 50 C-320
sportbrommer!

Hij is sensationeel! T-vormig frame, speciaal behandeld tegen corrosie. Voorzien van de beroemde 4-taktmotor van 49 cc, dus zuinig (benzineverbruik : 1 op 75), zindelijk (geén mengsmering dus géén vetvlekken) en praktisch. Buitengewone wegligging en temperament! Ja, de Honda 50 C-320 is écht een sportieve bromfiets! f. 995

HONDA

's werelds grootste motor- en bromfietsenfabrikant!

Was u in de jaren zestig ook zo'n 'hippe bromnozem'? De jeugd zal de wenkbrauwen wel fronsen bij het lezen van de woorden 'hip' en 'bromnozem'. Dat waren de stopwoordjes uit de jaren zestig. (Ons Weekblad, 8 juli 1966)

Baarlese Biografieën (1)

Ed Ragas

Inleiding

Een biografie is een levensbeschrijving van een persoon. Wij willen in deze reeks graag een aantal belangrijke personen uit de geschiedenis van Baarle wat uitgebreider aan u voorstellen. Normaliter hanteren we bij biografieën de stelregel dat de personen die beschreven worden, overleden moeten zijn. Alleen deze allereerste keer wijken wij daarvan (gedeeltelijk) af. De reden daarvoor is dat we u graag voorstellen aan een tweetal personen, die door de bijzondere Baarlese situatie een bijzondere plaats innemen in onze geschiedenis en mogelijk zelfs landelijk uniek zijn, omdat voor zover wij hebben kunnen nagaan een dergelijke unieke situatie zich nog nergens anders heeft voorgedaan en dat binnen de grenzen van één dorp. Dat dorp is natuurlijk ons Baarle, bestaande uit twee gemeenten, gelegen in twee landen.

Broers en toch een ander vaderland

We willen u voorstellen aan de broers Piet en Karel Jacobs. De eerste heeft de Belgische nationaliteit de ander de Nederlandse. Zij werden beiden in de Belgische gemeente Meer, meer speciaal in het dorp Meerle geboren in het gezin van Cees Jacobs en Nel van Dun. Piet Jacobs werd op 22 januari 1906 in Meerle (Meer) geboren. Karel Lodewijk Jacobs werd op 17 april 1908 in Meerle (Meer) geboren. In 1916 verhuisde het gezin Jacobs naar Ulicoten in Nederland vanwege de Eerste Wereldoorlog in België. Toen de Duitsers de Elektrieke Draad langs de grens met Nederland neerzette, was het vader Jacobs genoeg. Hij verhuisde met heel zijn hebben en houden naar Nederland. Cees Jacobs geboren in Meerle was gehuwd met Nel van Dun uit Ulicoten. Het was dus niet zo verwonderlijk dat zij de vlucht naar Ulicoten namen.

Vader Cees Jacobs werd genaturaliseerd en dus kregen ook de jongens Piet en Karel de Nederlandse nationaliteit. Cees Jacobs ging er boeren op de boerderij van zijn schoonvader Charel van Dun. Door de naturalisatie

hoefde nu nog maar één zoon in militaire dienst. Die eer kwam Piet toe. Toen de beide broers 21 werden, mochten ze hun nationaliteit kiezen. Piet koos voor de Belgische- en Karel voor de Nederlandse nationaliteit.

Piet Jacobs trouwde op 26 september 1934 met Cornelia van den Broek uit Ulicoten. Karel (Charel genoemd in het dorp) trouwde op 12 november 1934 met Anna de Jong uit Alphen.

Piet vestigde zich direct in het Belgische Baarle-Hertog waar zij de winkel van Christ van Dorst overnamen. Cornelia van den Broek had hier jaren lang gewerkt. Christ van Dorst had geen opvolgers, zodat Cornelia de logische opvolgster werd. Piet en Cornelia namen de winkel in augustus 1934 over, een maand voor hun trouwen.

Karel vestigde zich op de ouderlijke boerderij aan de Maaijkant. Zijn jongste broer Bart trok bij hen in en woont er nog steeds.

Beide broers waren actief in het verenigingsleven. Karel is wel het meest actief geweest binnen het verenigingsleven. In zijn jonge jaren was hij lid van de voetbalclub in Ulicoten, UVC en was lid van de Jonge Boerenstand. In 1937 werd hij door pastoor van Steen aangezocht om een Scoutinggroep in Ulicoten op te richten. Er zouden nog vele verenigingen volgen die geprofiteerd hebben van zijn bestuurlijk kunnen. Bijna geen vereniging in Ulicoten heeft geen kennis gemaakt met Karel als bestuurslid. Zo was Karel voorzitter van de NCB, de Pluimveehoudersbond en Fanfare St. Bernardus. Verder was hij secretaris van het Oranje Comité, Ulicoten Vooruit en natuurlijk van de Bijenhoudersbond. Deze laatste functie heeft hij nog steeds, al ruim zestig jaar! Kortom Karel werd een echt verenigingsman.

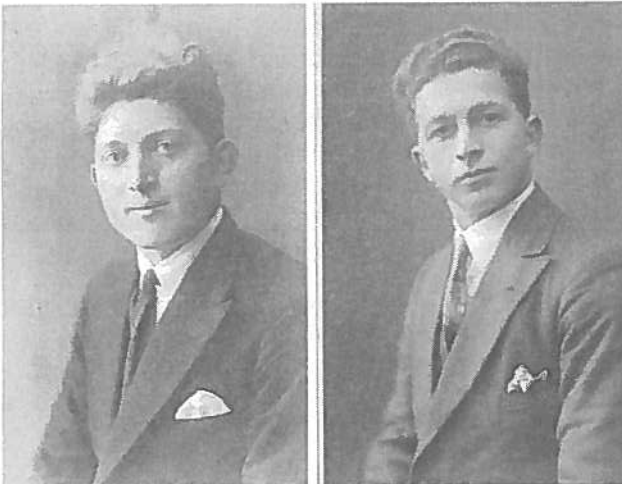
Piet had het sinds zijn trouwen druk met zijn bazar aan de Molenstraat, t.o. de Remigiuserkerk (nu Veilinghuis). Hij deed de inkopen en zijn vrouw Cor deed voornamelijk de winkel. Het was een echte bazar, men kon er van alles kopen. Bij de bevrijding van Baarle werd hun winkel ernstig beschadigd en tot overmaat van ramp door de bevrijdende troepen ook nog geplunderd. Na de oorlog hebben ze samen alles weer opgebouwd. Piet was actief in Baarle's Bloei en de middenstandsvereniging.

Politiek

Naast de gezonde belangstelling voor het verenigingsleven hadden de beide broers ook belangstelling voor de politiek gekregen. Karel (Charel) kwam van de broers als eerste in de politiek. Hij werd op 30 mei 1949 voor het eerst in de raad van Baarle-Nassau gekozen. Alle verkiezingen die volgden, respectievelijk in 1953, 1958, 1962, 1966 en 1970 werd hij steeds herkozen.

Zijn broer Piet werd voor het eerst op 12 januari 1953 als raadslid van Baarle-Hertog beëdigd. Op 19 januari 1959 werd hij herbenoemd. Opmerkelijk verschil tussen Nederland en België komt hiermee direct naar voren. De gemeenteraad in Nederland wordt voor een periode van vier jaar gekozen en de gemeenteraad in België voor een periode van zes jaar.

Piet Jacobs werd bij zijn eerste verkiezing direct tot Schepen verkozen. Charel werd na de verkiezingen van 1962 op 4 september 1962 tot wethouder gekozen. Daarmee komen wij bij het unieke van deze twee broers. Op dat moment in 1962 was de een (Charel) wethouder in het Nederlandse Baarle-Nassau en Piet was schepen (=wethouder) in het Belgische Baarle-Hertog. Op slechts enkele honderden meters afstand van elkaar bestuurden twee broers hun gemeente binnen de grenzen van één dorp, maar toch elk in hun eigen land. Een waarlijk unicum.

De beide broers Jacobs, links Piet, rechts Charel.

Dat deze twee broers samen in de politiek zaten en elk nog in hun eigen land, was ook de Vlaamse Televisie niet ontgaan. Op vrijdag 3 juni 1960 waren zij samen te gast in het programma 'Aangenaam kennismaken met Baarle-Hertog' Zij waren toen nog niet allebei wethouder/schepen, maar maakten toch allebei deel uit van de gemeenteraad.

Lang heeft deze unieke situatie niet geduurd, want na een ziekbed overleed op 2 februari 1963 Piet Jacobs in het St. Elisabethziekenhuis te Tilburg, pas 56 jaar oud! Zijn weduwe heeft tot 1981 samen met de kinderen de bazar nog voortgezet. Toen heeft ook zij een punt gezet achter haar carrière. Het pand werd verkocht en op die plaats verscheen een jaar later het nieuwe Veilinghuis. Cor van den Broek overleed op 17 april 1992 te Baarle-Hertog.

Karel Lodewijk (Charel) Jacobs heeft zijn politieke carrière nog voortgezet tot de verkiezingen van 1974. In dat jaar nam hij officieel afscheid van de politiek. Op 29 augustus 1974 nam hij in een bijzondere zitting van de raad afscheid van de politiek. Een politiek die hij vanaf 1949 had gediend en waarbij hij drie termijnen wethouder was. Wegens zijn verdienste voor de gemeenschap werd op 29 augustus 1974 Charel Jacobs onderscheiden met de eremedaille horende bij de Orde van Oranje Nassau. De versierselen werden hem opgespeld door burgemeester Hogenbosch.

Helemaal op non-actief is Charel Jacobs nooit komen staan. Hij bleef actief binnen het verenigingsleven van Ulicoten. Langzaamaan heeft hij wel wat functies neergelegd, maar hij is bijvoorbeeld nog steeds actief secretaris van de Bijenhoudersbond van Ulicoten. Een functie die hij al sinds de oprichting in 1931 bekleedt, 65 jaar lang. Op 17 september a.s. zal Charel Jacobs deze functie 65 jaar bekleden. Een hele prestatie.

Karel Lodewijk (Charel) Jacobs en Anna de Jong vierden in 1984 hun Gouden - en in 1994 hun Diamanten huwelijksfeest. De boerderij hebben zij inmiddels verlaten en wonen nu in een bungalow niet ver van hun boerderij.

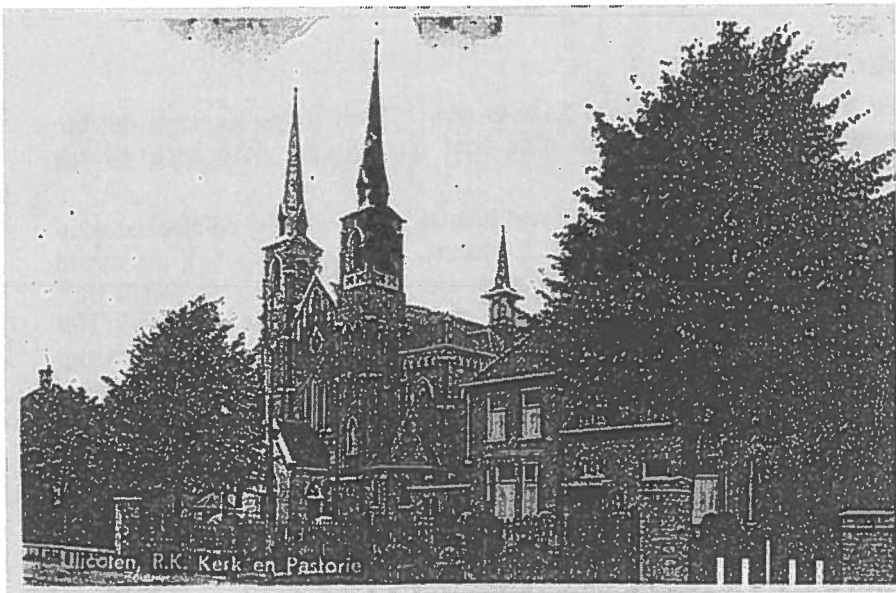
Wandelen door oud – Ulicoten met Fons Willemsen (3)

Route 7: Langs de vooroorlogse kerk

Je kon als Ulicotense mens trots zijn op zo'n mooie kerk. Kijk nou eens: twee spitse torens en nog een kleintje daarachter. De klok in dat kleine torentje liet zich vroeger tweemaal daags horen. 's Middags om twaalf uur en 's avonds om zes uur. Dan werd de Engel des Heren aangekondigd.

Pastoor van Beijsterveld liet deze kerk bouwen. Ze werd ingezegend in 1870. De neo-gotische stijl was toen heel geliefd.

Op deze foto zie je echter de verbouwde kerk. Daarvoor zorgde Pastoor Moors in 1930. Toen is ook de nieuwe pastorie in gebruik genomen. Bij een vorige wandeling zagen we al dat die achter de oude pastorie werd gebouwd. De oude stond dus veel dichterbij de Dorpsstraat. Dit moet ook het geval geweest zijn met de eerste kerk. Die zal ook veel dichterbij de straat gestaan hebben. Je kunt wel begrijpen dat er toen geen groot kerkgebouw gestaan heeft. Die eerste kerk was, naar het schijnt, voor een groot deel uit hout opgetrokken. Vanaf 1803 had Ulicoten een eigen zelfstandige parochie.

De kerk van 1870 was maar half zo breed. Onder pastoor Moors is ze flink vergroot. Het voorportaal en de uitbouw tegen de toren, zoals die op de foto te zien zijn, werden toen toegevoegd. De oudere kerk had eigenlijk maar één beuk. Dat zou voor tegenwoordig weer groot genoeg zijn, maar in 1930 was zo'n vergroting hard nodig. Vroeger eerbiedigde men de zondag. Die zevende dag van de week was een rustdag en de mensen namen de tijd om naar de kerk te gaan. Wat is er toch veel veranderd!

Zijn wij niet heel kwetsbaar geworden in vergelijking met vroeger? Ga maar eens na: Elektriciteit, waterleiding, gas... Er moet maar eens wat gebeuren. Dan ligt toch heel het leven overhoop?

*Waar bleef de tijd met:
Een kaars voor wat licht,
een put voor wat water,
een paard voor de wagen.
Maar de mens hij blijft vragen.
Want ieder zijn wens.
En 't gemak dient de mens.*

Route 8: In de kerk

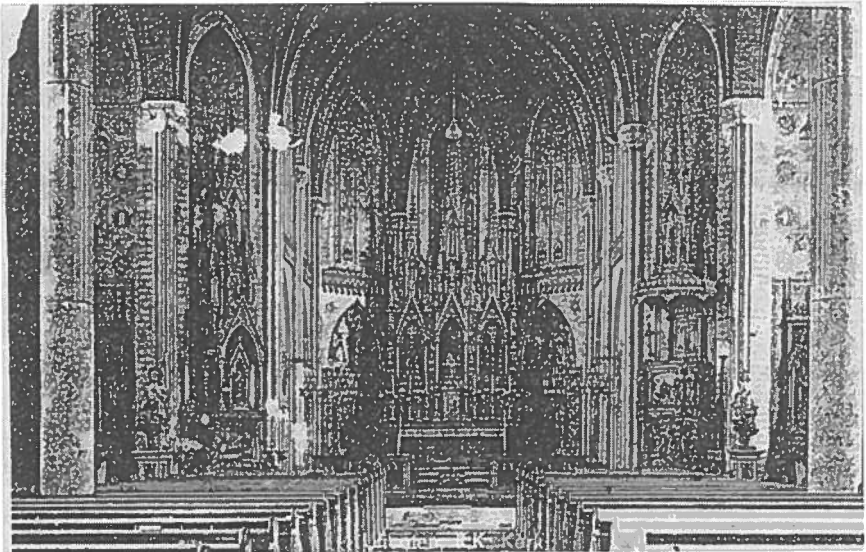
Van 1930 tot 1944 heeft onze kerk er van binnen uitgezien zoals de foto weergeeft. Inderdaad, iedereen ging met plezier naar deze kerk waarin zoveel moois te zien was.

Hoofdaltaar en zijaltaren hadden veel houtsnijwerk. Ook bij de biechtstoelen was mooie versiering aangebracht. Links staat een levensgroot H. Hartbeeld en rechts staat een O.L. van Bijstand. Het oude beeldje van Bernardus, patroonheilige van onze parochie stond vroeger ook al links in de kerk. Het hoogaltaar stond diep in het priesterkoor. De priester las de mis met zijn rug naar het kerkvolk toe. Kijk ook eens naar de mooie preekstoel. Hij was versierd met een reeks van beelden.

De kerk met het hele interieur werd heel goed bijgehouden door de zusters Dominicanessen. Die maakten heel veel werk van het poetsen en schoonmaken. Met grote feestdagen, maar ook wel op gewone zondagen zag je in de kerk een bloemenpracht. De mensen haalden die bloemen gewoon uit

hun tuin om de kerk op te fleuren. Ik heb altijd met bewondering naar al die pracht gekeken.

In oktober 1944 werd een van de torens opgeblazen toen het Duitse leger vertrok. Een groot deel van de kerk werd daardoor zwaar beschadigd. Pastoor van Steen liet de kerk slopen. Op dezelfde plaats is later de nieuwe Bernarduskerk gebouwd in Romaanse stijl. Wat is er veel veranderd! En het is nog maar goed en wel vijftig jaar geleden.

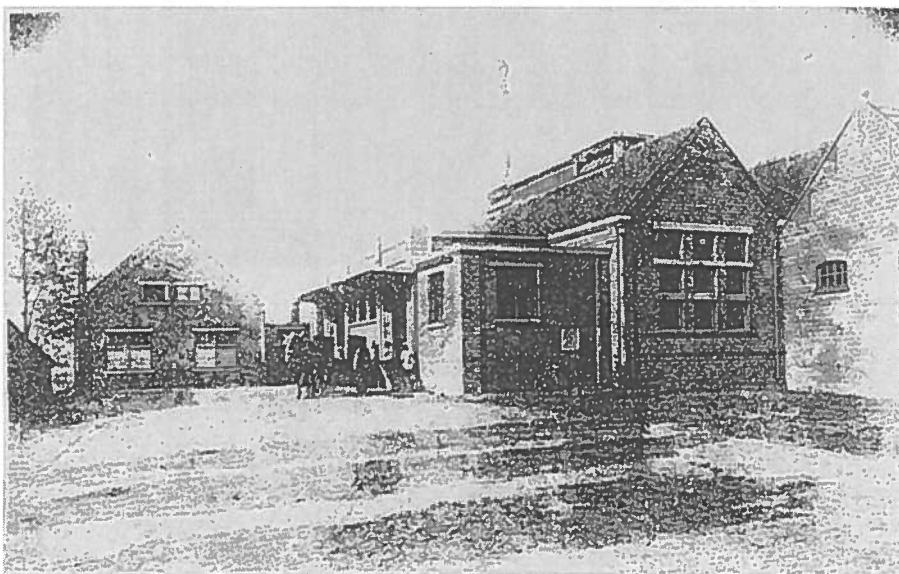
*Men had tijd voor de kerk,
ook al was er veel werk.
Men leefde opgewekt en blij,
maar die tijd is voorbij.
Jong en oud is nu tevrede,
als men kijkt naar de TV.*

Route 9: Langs 'de Eendracht'

Kijk zo stond ze er vroeger bij, onze coöperatieve melkfabriek 'de Eendracht'. Midden in het dorp en de hoge schoorsteen stak overal bovenuit. Rechts vooraan zien we ook een gebouw staan. Dit noemen wij het pakhuis. Het had een diepe kelder en het werd voor verschillende doelen gebruikt. De melkfabriek bewaarde er kolen en melkbussen. De Boerenbond had er ook zijn onderkomen met zijn handel in granen, meel en meststoffen.

Voor de melkfabriek staat een kar met paard. Ja, zo ging dat vroeger. Alle vervoer liep op houten wielen met ijzeren beslag. De melk werd in bussen bij de boerderij aan de weg gezet. De voerman haalde die bussen op en bracht ze naar de melkfabriek.

Er waren ook boeren die hun melkkannen per kruiwagen brachten. Je ziet er twee staan aan de voorkant van de fabriek. Daar is trouwens ook de gevelsteen te zien die geplaatst is op 6 december 1926. De tekst van die 'eerste steen' luidt: 'Gedenksteen geplaatst op 6 dec. 1926 door Th. J. M. Moors geestelijk adviseur, J. L. Michielsen voorzitter, A. Verheijen ondervoorzitter, A.B. Geerts secretaris, A. Sommen penningmeester, J. Kusters commissaris, C.A. van Oosterhout directeur.' Echte Ulicotense namen.

We kijken nog eens naar de foto. Links van de fabriek zien we het woonhuis van de directeur. Dat was toen Cees van Oosterhout, iemand met een hart van goud al was hij streng. Dit huis is later verbouwd en werd Geschenkenhuis G. Geerts. Helemaal links is nog een stukje te zien van de schuur van de familie Kusters. Ze had een oud Vlaams model met het dak half van stro en half gedekt met pannen. Je kon net met kruiwagen tussen huis en schuur door. Het fabrieksterrein was alleen verhard met kolengruis en sintels. Je moet niet vragen hoe dat er in de wintermaanden uitzag. Maar wij wisten niet beter!

De bunzing en zijn levenswijze

Piet van der Flaas

Net als de meeste roofdieren in de natuur is ook de bunzing altijd sterk vervolgd geweest door de mens, maar door o.a. zijn zeer groot nakomelingschap (worpen van 3 tot 8 jongen) heeft hij zich tot op heden, zij het in geringer aantal, kunnen handhaven. Door de sterke verandering van zijn biotoop (leefomgeving) door de landbouw met zijn moderne stallingen en woningen heeft de bunzing het ook moeilijker gekregen. Ook verdween het schaarhout met zijn hoge wallen alsmede de opslag van musterdhopen. De laatste waren samengebonden takken van dennen- of eikenhout. Door middel van draad werden ze tot bussels gebonden. Persoonlijk heb ik er nog bijeen gebonden. Dit gebeurde met de klompen aan. Bij het aantrekken van de draad versleet men in een mum van tijd een paar handschoenen en dan had ge nog niks verdiend. Veel van de musters gingen naar de bakkers voor de ovens. Iedere boer had vroeger op het erf een of meer hopen staan.

slagveld

Dat waren prachtige schuilplaatsen voor dit schuwe nachtdier. Ook de schuren waarin het koren of haver was opgeslagen tot hoog in de nok waren ideale schuilplaatsen. De vloer van de schuur bestond uit aangestampte grond. Bij het dorsen, als de laatste lagen langzaam aan de beurt kwamen, merkte het ongedierte, zoals de bruine en zwarte rat, dat het menens werd. De bunzing ontblootte alvast zijn tanden, klaar voor het gevecht met het Foxhondje van de boer. Dikwijls werd de Fox vergezeld door andere honden van allerlei slag uit de ganse buurt. Elke boer had er baat bij dat men deze plaag te lijf ging. Voordat men het ultieme gevecht met deze dieren aanging, bonden de boeren en hun knechten hun broekspijpen dicht. Dit om te voorkomen dat de ratten langs hun benen omhoog zouden klimmen en de edele delen zouden beschadigen. Met planken werd het strijdtoneel afgebakend en dan zat het spel op de wagen.

De ratten en de bunzings die zowel hun verblijfplaats als hun voedsel in gevaar zagen, kwamen uit hun gegraven holen en als dan de laatste schoven aan de beurt waren, hoorde men het gejang van de honden in een gevecht op leven en dood. Er werd van beide kanten flink gebeten. De mannen hadden dikwijls vier of vijf ratten aan hun hooivork geregen. Het gekrijs, geblaas en gesis was niet van de lucht. Het was een compleet slagveld. Menig hond was vooral flink in zijn snuit gebeten. Maar ook de boeren hadden soms wat jodium nodig om de beten te behandelen. Nu werden met de schop de pijpen uitgegraven en de jongen verdelgd, waarna men alles weer egaliseerde. Men

had weer een zware slag toegebracht aan het ongedierte dat op kosten van de boer geleefd had. Na afloop werd iedereen die meegeholpen had op een paar borrels getraceerd.

Weken van tevoren werd door mij al uitgezien naar deze dag in de winter. De ratten werden begraven en de bunzings werden afgeleverd bij een handelaar. Men kreeg wat geld omwille van de pels, die gebruikt werd als halskraag of in een bontmantel werd verwerkt. Als halskraag met kop en ontblote tanden ken ik ze nog goed. Mijn moeder had ook zo'n jas en als kleine jongen vond ik dat toch een beetje griezelig.

De lengte van de bunzing bedraagt zo tussen 35 en 46 centimeter, zijn staart is 12 tot 17 centimeter lang en zijn gewicht varieert van 600 tot 1500 gram. Hij heeft een bruinzwarte vacht met gelig, wollig onderhaar op de rug, een lichte snuit met donker oogmasker. Verder heeft hij korte ronde oren met witterand. Hij komt voor in heel Europa met uitzondering van o.a. Ierland, IJsland en Noord-Scandinavië. Hij leeft in open bosgebied met weiden en dicht bij de mensen.

Het is een uitgesproken nachtdier en gaat in de schemering op pad. Hij gebruikt een sterk onaangenaam riekend secreet uit de annaalklieren om zijn territorium te markeren en om zich te verdedigen. Hij beweegt zich meestal met sprongetjes vooruit. Zijn voedsel bestaat uit woelmuizen, muizen, kikkers, vogels, soms slangen, insecten, eieren en kippen. Vooral dit laatste feit deed de emoties bij de boeren hoog opslaan. Ge zult maar voor een groot deel van uw inkomsten afhankelijk zijn van kippen en als ge dan nietsvermoedend het hok binnengaat en ge ziet tot uw ontsteltenis dat zowat de hele pluimveestapel ten offer is gevallen aan de grote wraatzucht van dit dier, dan is dat beslist niet iets om vrolijk van te worden.

Ik weet nog goed dat mijn vader helemaal uit zijn lood geslagen was toen ons dit ook eens overkwam. We hebben toen de hele musterdhoop afgebroken en de Fox van de buurman had de waarschijnlijke dader zo te grazen. Waarom de bunzing dit gedrag vertoont, is niet helemaal duidelijk. Ook aangeschoten of zieke konijnen sleept hij naar zijn hol om ze op te peuzelen. In het wild huist hij ook wel eens in een konijnzets. Wanneer we zijn sporen bij zo'n zet zagen, deden wij geen moeite om onze fret los te laten, want die was beslist niet opgewassen tegen zijn wilde soortgenoot.

Wanneer ge dit tegen beter weten in toch deed, wist de fret niet hoe vlug hij weg moest komen. Hij was dan meestal zo van streek dat er die dag niets meer mee aan te vangen was. Bij zo'n konijnenzet waarin de bunzing huisde, hing altijd een geur van rottend vlees afkomstig van resten van zijn prooidieren. Als kenner rook je dat en vermeed die plaats.

Onze buurman die fazanten voor de jacht opkweekte, heeft vele bunzingen met de klem gevangen. Hij had van ingegraven kippengaas een smalle fuik gemaakt en daarin een bunzingklem geplaatst. Een bunzingklem was anders van vorm dan een konijnenklem. Hij was gladder van vorm. Dit om te voorkomen dat zijn huid zou beschadigen. Voor een huid die beschadigd was, kreeg men niet betaald. Ving men de bunzing per ongeluk in een konijnenklem en het was een volwassen exemplaar dan sprong hij met klem en al sissend en blazend omhoog. Het zijn taaie rakkers. Iemand die er geen verstand van had, begon hem dan met een stuk hout te bewerken. Er was slechts een welgemikte klap op zijn neus voor nodig om hem het zeil te doen strijken.

Enkele jaren terug las ik eens in de krant dat ergens in Friesland een man die drijver was bij een jachtpartij, werd aangevallen door enkele bunzings. Hij werd toen zo gebeten en bewerkt dat hij in het ziekenhuis belandde. Nee, een lieverdje is de bunzing zeker niet.

De bunzing is een groot liefhebber van eieren. Hij neemt die wel eens tussen de voorpoten mee, om ze dan op een rustig plekje te consumeren. Toen wij bij ons thuis een kippenbedrijf hadden, bezorgde dit, overigens mooi gestroomlijnde, dier ons vele kopzorgen. Toch zou het jammer zijn als ook dit roofdier uit onze streek zou verdwijnen. Er is al zoveel verdwenen. Ik hoop althans voor de bunzing dat hij alle lagen en listen van de mens weet te pareren en te overleven.

Bij de paring gaat hij niet al te zachtzinnig te werk. Als het vrouwtje bereid is, grijpt hij haar bij d'r nekvel, sleept haar een tijdje rond tot zeverslapt en dan moet het maar gebeuren. Wanneer men de bunzing slapend aantreft zou men denken dat hij dood is. Maakt men hem wakker dan besproeit hij u met een zeer onwelriekende geurstof uit zijn annaalklieren. En het is geen eau de cologne. Verre van dat. Ziet u van deze zoolganger onregelmatige afdrukken langs een houtwal of bosrand, bijvoorbeeld in een pas geploegde akker, dan weet u: hier is een bunzing op jacht geweest.

Merkwaardigheden (10)

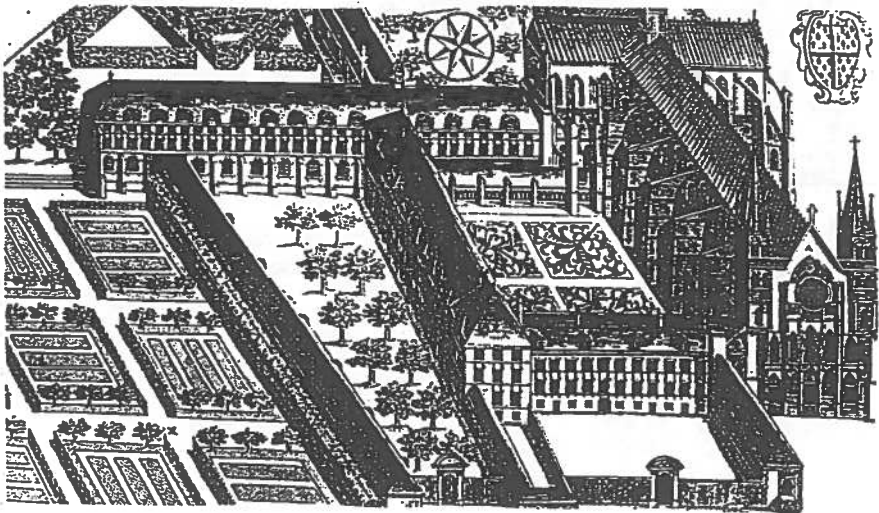
Antoon van Tuijl

Waar Remigius thuishoort

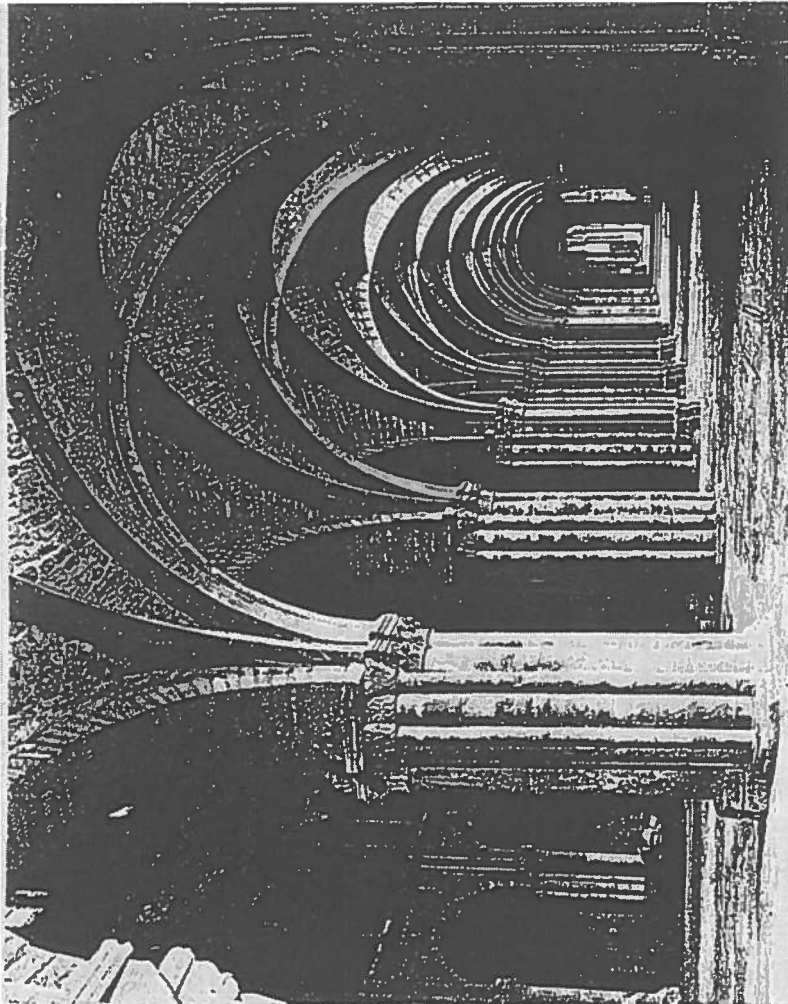
Al meer dan duizend jaar is de naam van de H. Remigius in Baarle een begrip. We hebben tot op heden niet kunnen achterhalen om welke reden zijn naam gegeven is aan het altaar en de parochie van Baarle(-Hertog). Remigius is hier, voor zover we weten, tijdens zijn leven nooit geweest. Hij was immers bisschop van Reims.

Begin oktober gaan we hem weer gedenken. Daarom leek het mij aardig om eens te kijken waar onze patroonheilige 'thuishoort'. We doen dat aan de hand van vier afbeeldingen. Daaruit valt af te leiden welke grote rol deze bisschop in Reims heeft gespeeld.

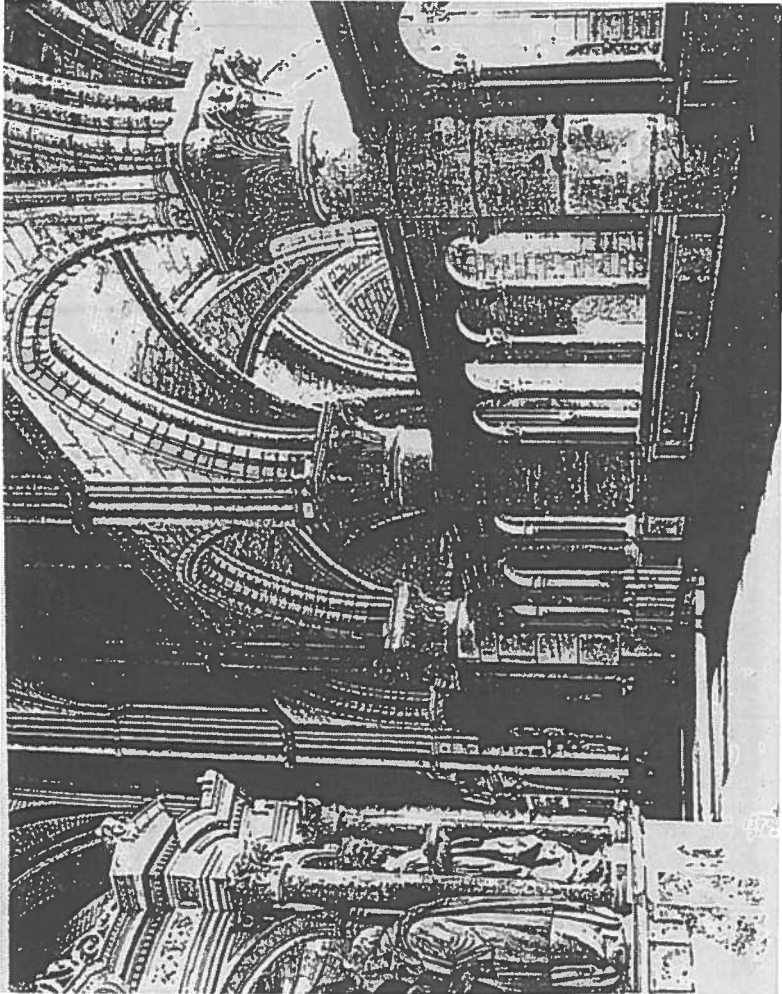
Afbeelding 1 is een gravure, afkomstig uit het 'Monasticon Gallicanum'. De plaat geeft een prachtig beeld van de abdij van de H. Remigius van Reims. De kloostergebouwen zijn in 1774 door een grote brand volledig verwoest. Gelukkig werd de kerk, rechts op de afbeelding, gespaard.

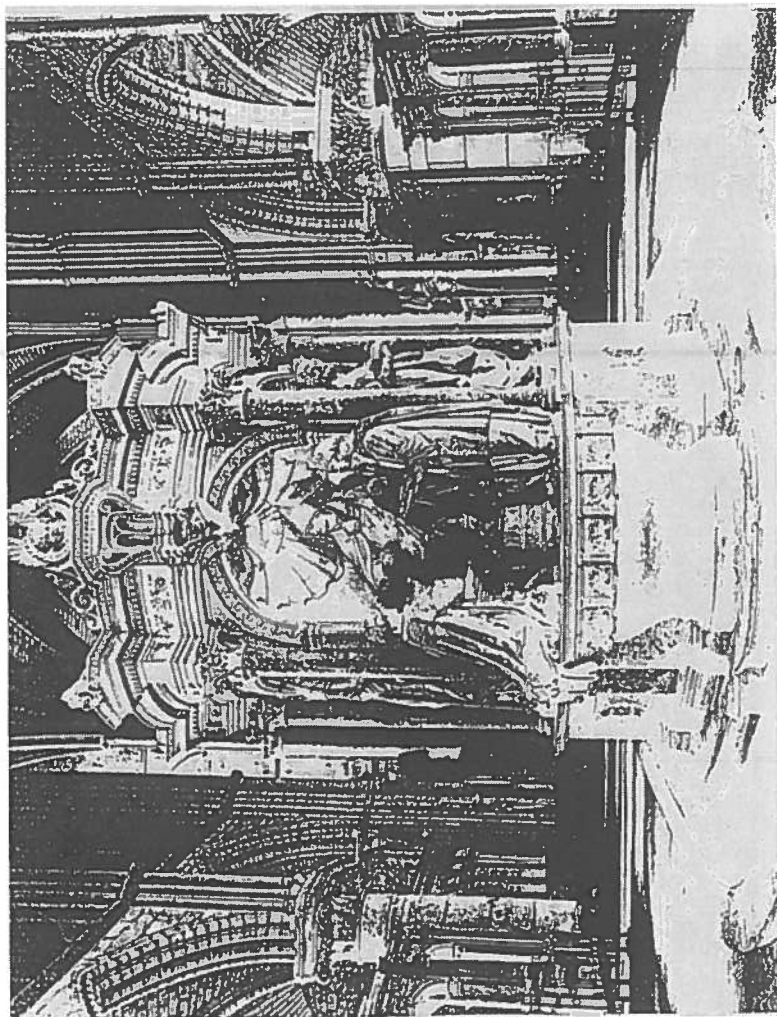
Afbeelding 2. Hier zijn we in de Remigiuserkerk van Reims. We kijken in de rechter zij-omgang van het gebouw. Tussen de zuilen door zien we delen van het middenschip. De totale lengte van deze zijbeuk is honderdzesentwintig meter. Het bouwwerk is vrij zwaar uitgevoerd met tamelijk kleine ramen, maar toch al wat 'luchtiger' dan de romaanse bouwtrant. Dit is een mooi voorbeeld van vroege gotiek (twaalfde eeuw).

Afbeelding 3. Nu staan we in het linker zijgedeelte van de kerk. Rechts bevindt zich het priesterkoor. Het is van de andere delen van de kerk gescheiden door een sierlijke wand van zuiltjes en kleine bogen. Dit is typisch voor de landstreek Champagne, waarvan Reims het centrum is. Links op de afbeelding staat een druk bewerkt 'monument'. Dat gaan we nader bekijken in...

Afbeelding 4. Dit 'monument' is de graftombe van de H. Remigius. Hierin zijn ook de relikwieën van de heilige bisschop opgenomen. Het zal u opvallen dat dit drukkewerkte grafmonument van een heel andere stijl is als de vrij sobere kerk. Het werd dan ook pas in 1847 opgericht.

Bijdragen tot een Toponymie van Baarle (1)

Piet van der Flaas

Algemene inleiding

Een jaar geleden stond er in ons blad Van Wirskaante een oproep om eens een onderzoek te doen naar toponiemen in het Baarlese. Wat betekent het begrip toponiem eigenlijk? Het betekent plaatsnaam in de uitgebreidste zin, zoals plaatsnamen, namen van straten, gehuchten, akkers, landwegen enz. Het kunnen ook namen zijn afkomstig van vroegere volksstammen zoals de Kelten, Franken, Merovingers enz. In nog vroegere tijden, toen ze alleen jaagden, visten en dobbelden (wat een leven zeg!), in de oertijd, gaven ze aan bepaalde plaatsen/herkenningspunten een bepaalde naam. Dan wisten de thuisblijvers waar ze heengingen. Hadden ze bonje met een andere familie dan wisten hun medejagers meteen over wie ze het hadden, want die woonden daar en daar. Weer later werden de uitgaande wegen naar de plaatsen genoemd waar ze naartoe liepen, bijvoorbeeld '*Hoogstratensebaan*' of '*Turnhoutseweg*'.

Maar ook deze wegen veranderen nogal eens van naam. Zo liep vroeger de *Chaamseweg* van de spoorlijn tot aan Chaam. Nu begint het met *Chaamseweg*, dan de *Hoogbraak* en het laatste deel heet nu *Bredaseweg*. Regelmatig staat er dan ook iemand van een of andere besteldienst met een pakje voor de deur die compleet de kluts kwijt is. Want ge hebt hier dan drie adressen met nummer '20' langs één weg!

Waar nu (of vroeger) een trein door het dorp loopt (of liep) is er altijd een *Stationsstraat* of -weg. Ook straten waar een klooster of een school staat is dan weer goed voor een straatnaam vernoemd naar dat gebouw. Een naam van een gehucht houdt dikwijls niet op aan de gemeentegrens. *Boschoven* ligt in Baarle en *Boshoven* ligt in Alphen. Wel een iets andere schrijfwijze, maar hetzelfde gehucht. Op een oude kaart zie ik dan weer '*Boshove*', alweer een andere schrijfwijze! Vroeger toen men nog veel ontzag had voor iemand die kon schrijven, kon het gebeuren dat zo iemand een naam optekende zoals hij die hoorde. De burger kon het zelf niet controleren en men was afhankelijk van degene die het schrijfwerk deed. Veel fouten waren

daarvan het gevolg. Vele familienamen werden wel op 4 of 5 verschillende manier opgetekend. Die fouten waren mede afhankelijk van degene die de naam uitsprak. Niet iedereen sprak even duidelijk. Gevolg: bergen fouten!

Een frappant voorbeeld van het verdwijnen van namen is *Zondereigen*. De gehuchten *Gel* en *Ginhoven* zijn blijven bestaan. Ook het nieuwste gedeelte heeft een eigen naam: *Burgemeester Leestmansplantsoen*. De straatnamen in het centrum zijn echter verdwenen, zoals de *Kloosterstraat*, de *Dorpsstraat* en het *Kerkeinde*. Ook de naam *Capelstraat*, een straat die vroeger liep van de Schouwloop tot de brug op het Lipseinde via de kerk is foetsie. Nu heet alles *Zondereigen*, behalve het *Leestmansplantsoen*. Een dorpje zonder straatnamen is toch wel iets merkwaardigs. Op een vraag mijnerzijds naar het waarom van het verdwijnen van straatnamen aan burgemeester Cornelissen, wist ook hij er het fijne niet van. Wel zei hij dat invoering van namen de gemeente handenvol geld zou kosten en iedereen weet dat Baarle-Hertog een armlastige gemeente is. Het leven gaat nu eenmaal niet altijd over rozen.

Maar ook met de naam van een rivier zoals het '*Merkske*' kan het raar lopen. Het begint aan de Weelde-Statie bij het Endegoor, gaat onder de weg door bij Landgoed Schaluinen richting spoorwegemplacement en vandaar heet het dan de '*Schouwloop*'. Op een gegeven moment gaat die naam weer over in het '*Markske*'. De rivier wordt daar gevoed door talrijke waterlopen en stort zich dan in de '*Noordermark*'. De rivier wordt gevoed door kwelwater uit de '*Witte Bergen*', de '*Broskens*', de '*Rondekens*', de '*Singelheide*', '*Het Ghil*' en de '*Gelse Loop*'.

Het westelijk deel van *Zondereigen* is een waterrijk gebied met een bijzondere flora en fauna. Ik heb hier voor me een foto liggen van 30 september 1944. Aan de voet van de '*Moermolen*' staan enkele Poolse officieren de zaken voor de verovering van *Zondereigen* te bespreken. De naam '*Moer*' duidt op een moerassige streek. Vroeger toen men in de beemden het gras ging maaien, zette men het hooi in oppers nadat men het van het natte gedeelte had afgedragen. Men moest niet te lang op een plaats blijven staan of men zakte weg. Men was toen nog veel meer dan nu nog afhankelijk van de weergoden. Geen wonder dat men veel percelen namen gaf die duiden op de gesteldheid van de bodem, zoals '*moeren*' en '*beemden*'.

Vaak werden wegen ook genoemd naar de soort beplanting naast de weg. Veelal waren dat bomen zoals Els, Beuk, Spar, Eik, Linde en Den. Dat leidde tot bijvoorbeeld 'Elzenstraat' en 'Beukendreef'.

Ook een oorlog kan tot naamgeving bijdragen, zoals de *Generaal Maczeklaan*. Ook kan men een straat vernoemen naar mensen die zich in en na een oorlog moedig hebben gedragen of door hun gedrag zijn opgevallen, zoals de *Cor van de Bokstraat*, de *Maria Verhoevenstraat* en de *Titus Brandsmastraat*.

Men kan ook straten vernoemen naar mensen die zich voor de plaatselijke bevolking verdienstelijk hebben gemaakt. In Baarle zijn het *Dokter Govaertsplantsoen*, de *Burgemeester Mensenstraat* en in Zondereigen het *Burgemeester Leestmansplantsoen* hier voorbeelden van.

Ook het Koninklijk Huis zorgt voor vele straatnamen, zoals de *Wilhelminastraat* in Ulicoten, de *Emmastraat*, *Julianahof*, *Irenestraat*, *Margrietstraat*, *Christinastraat* en *Willem Alexanderstraat* in Baarle-Nassau.

Oorspronkelijke toponiemen zijn vanuit het volk ontstaan en tot ons gekomen vanuit een ver verleden. Soms gebeurt het dat een straat anders wordt genoemd dan men in de volksmond steeds gebruikt had. Zo heeft men hier de straat *Heimolen* in het leven geroepen. Toen wij daar vroeger gingen vlag veroveren of andere spelletjes speelden met 'De Jonge Wacht' of 'Katholieke Arbeiders Jeugd' zeiden wij tegen elkaar dat we naar de *Molenheide* gingen. Als men met de naam Heimolen niet de heide maar de molen bedoeld hebben, dan ware het misschien toch beter geweest om die straat Prinsenmolen te noemen, omdat de molen die hier eeuwen heeft gestaan, behoorde aan de Prins van Oranje.

Ook priesters die in Baarle hebben verbleven, zijn aanleiding geweest om er straten naar te vernoemen. *Pastoor de Katerstraat*, *Pastoor van Herdegomstraat*, *Pastoor Vekemanshof*, *Rector van den Broekstraat* zijn hiervan voorbeelden.

Zo hebben we aan de hand van een wandeling door Baarle al heel veel toponiemen (plaatsnamen) leren kennen. In volgende delen gaan we nader in op de toponiemen.

(wordt vervolgd)

Arme Amalia (21)

Antoon van Tuijl

Er kwam weer een lange reeks van voorwerpen binnen. Regelmatig keren bekende schenkers terug en soms dienen zich nieuwe aan. We vermelden de geschonken voorwerpen in volgorde van binnenkomst.

* Fons Willemsen schonk een zeer speciale foto. Ze is buitengewoon breed en bevat werkelijk honderden mensen. Deze groepsfoto op de Parade (voor de St. Jan) in Den Bosch op 22 september 1948 bij gelegenheid van het vijftig jarig jubileum van de onderlinge brandverzekering van de NCB. Na enig speurwerk ontdekten we tussen de vele portretten ook enkele heren uit Ulicoten en Baarle.

Fons bracht ook nog een echte kaardebol en een paar Kaarde-matjes mee. Dit zijn hulpmiddelen om de nieuwe ruwe wol te kaarden, d.w.z. de haren in één richting te brengen zodat de wol gesponnen kon worden.

* Louis Verschuereen pakte ook weer eens uit.

- Een champagne-flesje met een etiket wat herinnert aan de zilveren bruiloft van het echtpaar Ad en Dini van Eijl.

- Twee kruisbeelden ("die kunde toch niet weggooien!" vond Louis)

- Een 'Onze Vader' uitgebeeld in tien prentjes.

- Een ingelijste eerste communie-prent.

- Een schilderijtje van 'Het Laatste Avondmaal'.

- Enkele medailles.

- Twee koektrommels en

- een versierde kolenkit/paraplubak.

* Van Piet van der Flaas kregen we een metalen plaquette waarop in reliëf een waaggebouw staat afgebeeld.

* Archivaris Zorn schonk ons een messing cliché met afbeeldingen van de Belgische toren en het Hollandse gemeentehuis met de twee gemeentewapens.

* Piet Soethout is verhuisd. Zijn huis in Baarle moest leeg. Dat wil wat zeggen na dertig jaar verzamelen en bewaren. Wij mochten een keuze maken.

Zo verkregen wij:

- een serie prenten (tekeningen) van Rik Adriaensen en R. Vanderveken met afbeeldingen van de Poppelse kerk, de Poppelse molen, het Poppelse gemeentehuis en ons Heemhuis met de Remigiustoren.

-
- een Mariabeeldje,
 - een bronzen belletje,
 - een Japans/Chinees vaasje,
 - een beeldje van Bartje in terra-cotta,
 - een roodkoperen vaasje,
 - een set maatbekers,
 - een reeks verschillende messing potjes en vaasjes,
 - een heel oud petroleumkannetje,
 - een ronde houten schaal met verfijnde versieringen,
 - enkele oude elektrische strijkijzers,
 - twee oude scheerapparaten,
 - een weefspoel, verbouwd tot fotostandaard,
 - drie glas-in-lood voorzetraampjes,
 - een rasp voor leerbewerking,
 - een tel-rekenmachine,
 - een deegrol en een vleeshamer,
 - drie schoolwandplaten,
 - een uitgebreide serie houten leesten (waarschijnlijk nog afkomstig van schoenmaker Toon Brouwers),
 - een wandelstok,
 - een koffernaaimachine met aangebouwde elektrische aandrijving,
 - een blokschaaf,
 - een schrabschaaf,
 - een sikkkel,
 - twee fototoestellen,
 - een paar 'grenszoekers'-emblemen,
 - een leesbrilletje,
 - een ouderwetse zonnebril.

*Louis Verschueren pakte nog eens uit!

- een kolenschep,
- een graan- of meelschep,
- twee poken,

Hij had de spulletjes netjes gerestaureerd. Dat is het betere werk!

* Van Anna Roelen kregen we een bruin aardewerken buikig theepotje en een klein bronzen kandelaartje.

* Fons Willemsen bracht een geëmailleerd wandplaatje mee, waarmee hij vroeger kon laten zien een depot te hebben van 'N.V. Zaadhandel en Zaadteelt, voorheen A. Hobbel' uit Vlijmen.

* H. Pelkmans schonk een schrabschaaf met een recht breed mes en twee mooie, bolvormige handgrepen.

* Van de familie Van Berkum uit Vroenhoven ontvingen we:

- een houten handkoffiemolentje,
- een wassen reliëf met Maria 'Sedes Sapientiae',
- een roodkoperen bordje met een Griekse harpspelende figuur er op,
- enkele brillendozen en brillen en
- een beursje met een wit rozenkransje.

* Clara en Antoon van Tuijl brachten het volgende lijstje binnen:

- een doos met een serie glaasjes en eierdopjes,
- een metalen lampekop met kralenversiering,
- een grote politie-sabel met schede,
- een opvouwbaar vuurrekje, om pannen boven het open haardvuur te zetten,
- een kettinghaal om pannen boven het open haardvuur te hangen,
- een metalen driehoek om aan de haal te hangen, zodat ook de platte koekepan boven het open vuur kon,
- een houten, zwart beroete beugel waarmee de haal in de schouw gehangen werd.

Ook nu weer zeggen wij tegen alle schenkers: heel hartelijk dank.

Tot de volgende keer.

In Memoriam Cees Verschueren

Met een schok vernamen wij het plotselinge overlijden van Cees Verschueren op 16 juli jl. Cees was een trouw lid van onze Heemkundekring. Hij was zelfs een der voortrekkers van de kring. Hij behoorde tot de groep die in 1976 onze kring heeft opgericht. Veel eerder al had hij zijn belangstelling voor geschiedenis laten blijken. Hij was namelijk een der eersten die zich aanmeldde voor de allereerste heemkundekring van Baarle in 1948! Tot zijn grote spijt was die club geen lang leven beschoren. Bij het vertrek van kapelaan Kramer in 1952 werd de club opgeheven. Cees was er dan ook als de kippen bij om zich te melden voor de nieuwe heemkundekring in 1976. Hij werd vanwege zijn grote expertise benoemd tot bestuurslid.

Cees was bijzonder actief binnen de vereniging. In het begin gaf hij rondleidingen en later pakte hij zijn pen op en schreef in ons verenigingsorgaan. Vele historische bijdragen verschenen er van zijn hand. Ook werkte hij mee aan het boek over de Noordelijke Singelpanden dat door de Rabobank werd uitgegeven bij gelegenheid van de opening van het nieuwe bankgebouw. Vanwege zijn grote verdiensten voor onze vereniging werd Cees Verschueren bij het vijftienjarig bestaan van onze vereniging benoemd tot erelid. We bewaren vele goede herinneringen aan Cees. Zijn naam is vereeuwigd door zijn geschriften en zal altijd blijven voortleven in de geschiedenis. Een geschiedenis waaraan hij zelf veel heeft bijgedragen.

Wij wensen de familie Verschueren veel sterkte bij het verwerken van dit groot verlies. Cees zal altijd in onze herinnering blijven.

Bestuur

Heemkundekring 'Amalia van Solms'

Activiteitenkalender

(onder voorbehoud)

September

- Zo 21 08.45u Lange wandeling. Onze sportieve natuurliefhebbers volgen de Strumptse Wandeling (17 km) en komen langs de nieuwe Belgische enclave (de 22e) in Ulicoten (start: Heemhuis). Graag van tevoren inschrijven (verplicht), gratis activiteit.

Oktober

- Zo 6 10.30-13.00u Open zondag
- Di 8 20.00u Lezing van Peter Vermeulen in ons Heemhuis. Titel: 'Kleine religieuze monumenten in Noord-Brabant.'
- Zo 13 14.00-20.00u Viering van 20 jaar Heemkundekring Amalia van Solms.
- 14.00u Officiële opening van de nieuwe tentoonstellingsruimte en van de tentoonstelling over het onderwijs in Baarle.
- 16.00u Wandeling in Castelré en Wortel-Kolonie.
- 18.00u Gehaktballen met fruit in Ons Heemhuis. Inschrijven verplicht. Verder gratis activiteit.

November

- Vr 1 19.30u Lokale Heemkwis Baarle 1000 plus 4 (in 'De Lindeboom')
- Zo 3 10.30-13.00u Open zondag
- Vr 22 18.30u Vertrek voor de deelname aan de Regionale Heemkwis in Nispen.
- Do 7 t/m do 17 april 20.00 uur Cursus oud schrift voor beginners in 12 lessen. Uitsluitend in geval van voldoende belangstelling. Leden betalen fl. 100,-, niet-leden fl. 120,-. Snel inschrijven aangeraden.

Onze tiende heemkalender

Antoon van Tuijl

Je gelooft je ogen en oren niet en toch is hij er: onze tiende heemkalender! Waar blijft de tijd.

Al weer verschijnt er een klein heemkundig boekwerkje, waar je een jaar lang en langer zelfs, plezier aan beleeft. Onze heemkalenders zijn een begrip geworden en voor veel mensen een echt verzamelobject. Wij, van de werkgroep heemkalender, zijn daar heel gelukkig mee.

Hoe komt zo'n kalender eigenlijk tot stand? Dat gaat zo.

Wij hebben een lange lijst van mogelijke thema's. Die stelden we vroeger al eens samen. In september of oktober komen we als werkgroep (Femie Lückman, Ineke van Strijp en Antoon van Tuijl) bij elkaar. We bekijken onze thema- of onderwerpenlijst en bepalen welk onderwerp voor de volgende kalender het meest geschikt is. Toen wij bijvoorbeeld de nieuwe kalender voor 1997 gingen voorbereiden, wisten we dat het de tiende zou worden. De term 'een stoet van kalenders' viel. Een stoet? Een optocht? Daar zit een goed onderwerp in. 'Optochten en Processies' werd dus het onderwerp voor 1997.

Dan moeten we bekijken wat voor soort stoeten en optochten wij graag in beeld willen brengen. Past dat ook een beetje bij de maanden van het jaar? Hebben we er foto's van of is er op andere wijze aan te komen? Lukt het om een 'eerlijke' verdeling te maken tussen Hertog, Nassau, Castelné, Ulicoten en Zondereigen? (Wij laten graag alle delen van Baarle aan bod komen!)

Als we daar zicht op hebben dan gaan Ineke en Femie op fotojacht. Antoon bekijkt intussen waar de informatie voor de teksten gevonden kan worden.

Na een paar maanden bekijken de foto-oogst en we stellen de definitieve volgorde vast. Ineke heeft intussen het kalendarium samengesteld. Als alles nog eens goed gecontroleerd is en de teksten zijn bedacht en geschreven, bekeken en bijgeschaafd... dan gaat heel ons pakket naar de drukkerij. Wij geven het dus uit handen. Natuurlijk krijgen we wel de kans om de drukproeven na te kijken.

En elk jaar opnieuw is het spannend. Zal hij er op tijd zijn?

Voor het komende jaar krijgt u van ons een gevarieerd stukje geschiedenis aangeboden. 'Optochten en processies' van vroeger en heel vroeger en van nu. Optochten, gehouden bij verschillende gelegenheden en op allerlei plaatsen. Processies uit het 'Rijke Roomsche Leven'. Kortom: een gevarieerd stukje geschiedenis!

Heemreis naar Dordrecht 6 juli 1996

Ria Laurijssen en Lia van Gils

Op 6 juli jl. vertrokken om negen uur 46 leden van onze vereniging, met paraplu vanwege het sombere weer, vanaf de Loswal voor de jaarlijkse uitstap. Eerst was er nog wel wat zon, maar het begon al snel te regenen. Door wegwerkzaamheden kwamen we in een file terecht en daardoor kwamen we ongeveer een uur te laat voor de koffie met cake in Herberg 'De Hellebaard' in Dordrecht.

Na de koffie gingen we naar het museum 'Mr. Simon van Gijn'. Simon van Gijn was bankier en verzamelaar die leefde van 1836 tot 1922 en behoorde rond de eeuwwisseling tot de notabelen van de stad. Het riante patriciërshuis aan een van de zeventiende eeuwse binnenhavens van Dordrecht is sinds 1925 opgesteld als museum.

Behalve de sfeervolle interieurs en een uitgebreide verzameling prenten is er ook een collectie kunstnijverheid en heel mooi oud speelgoed. Met de betimmering, Vlaamse wandtapijten en verguld houten kaarsenkroon is de grote zaal echt achttiende eeuws. De keuken met het koperen keukengerei is sinds 1729 nauwelijks veranderd. De honingkleurige eikenhouten betimmeringen bepalen het beeld van de eet- en studeerkamer. Ook de tuinkamer en bibliotheek zijn erg sfeervol. Dit alles is in 1886 ontworpen en destijds uitgevoerd door de bekende architect Constantijn Muysken.

Van Gijn verzamelde tijdens zijn leven duizenden prenten, tekeningen en aquarellen met historische en topografische afbeeldingen. Museum van Gijn legde zich als een der eerste musea in Nederland toe op het verzamelen van oud speelgoed. Er is dan ook een uitgebreide collectie met poppenhuizen en winkeltjes. Tevens geven diverse scheepsmodellen en andere voorwerpen een goed beeld van de rijke geschiedenis van Dordrecht. Een heel mooi museum waar de meesten onder ons nog wel wat langer hadden willen rondlopen, maar de koffietafel wachtte.

Tijdens de koffietafel kwam buiten de regen met bakken uit de lucht en men vroeg zich af wat te doen als dat zo zou blijven. Maar gelukkig klaarde het op tijd op en kon met de stadswandeling onder leiding van twee VVV-gidsen worden begonnen.

Het punt waar de Oude Maas, Merwede en Noord samenvloeien is het Groothoofd, het drukst bevaren rivierpunt van Europa. De rivieren die Dordrecht omringen, hebben de stad vele eeuwen welvaart gebracht. De meer dan 800 monumenten, veelal gelegen aan het water, getuigen nog dagelijks van deze rijke historie.

Een belangrijke plek in de Nederlandse geschiedenis neemt het Hof in, waar in 1572 de Eerste Vrije Statenvergadering werd gehouden en welke de aanleiding vormde tot de Tachtigjarige oorlog en het startsein gaf tot de

vorming van de Nederlandse Staat. Enkele andere belangrijke monumenten in Dordrecht zijn de Grote Kerk, het Stadhuis, de Groothoofdspoor en de talloze pakhuizen, patriciërshuizen en hofjes. Veel van die rijke historie is te danken aan de Zuidelijke Nederlanden. Enkele oude kerken die niet meer voor de eredienst worden gebruikt, zijn wel behouden voor de gemeenschap doch doen nu dienst als sportzaak, supermarkt en discotheek.

Na de twee uur durende wandeling waren we toe aan koffie. Daarna vertrokken we weer met de bus van Verhoeven richting Baarle. Rond 18.00 uur waren we weer terug op de Loswal in Baarle. Ondanks het minder goede weer was het toch een gezellige en leerzame dag.

Avondwandeling

Herman Janssen

Ondanks het tegenvallende weer meldden op zaterdag 4 mei zo'n 35 leden zich aan voor de wandeling op 't Zwart Goor in Merksplas. 't Zwart Goor is een dienstverleningscentrum waar 215 volwassenen met een matig tot diepe mentale (geestelijke) handicap worden opgevangen door een personeelskader van gelijke grootte.

Naar aanleiding van het 50-jarige bestaan van de instelling, schreef ik onlangs het boek "Hier woon ik". Zelf werk ik er 16 jaar als hoofdopvoeder en ook mijn voorouders hadden nauwe banden met het domein. Zo werd de kloostertuin, waar we verzamelden om iets meer te vernemen over de historische achtergronden, rond 1926 aangelegd door mijn grootvader.

't Zwart Goor werd in 1856 door de gemeente verkocht aan de Waal François Splingard. Het was toen een natte heide, ongeveer 700 ha groot, met het Zwartgoorven en vier moerputten. Splingard liet dennenbossen aanplanten. Zeven hoofddreven werden aangelegd in stervorm: de dreven mochten elkaar niet kruisen, wat de verbondenheid van de familie met de vrijmetselarij symboliseerde. Later behoorde het domein toe aan Martin Verbeeck, de Generale Bank en de N.V. Lamarcor. Er was een landbouwbedrijf gevestigd, bestaande uit een boerderij met 30 trekpaarden en 50 koeien, een pluimveebedrijf, een bloemisterij en een hovenierderij. Tal van nieuwe technieken werden via 't Zwart Goor in de Kempen geïntroduceerd. In 1946 werd het domein (thans 92 ha groot) aangekocht door de Zusters Norbertienen van het Convent van Betlehem voor de opvang van verzwakte en met tering bedreigde stadskinderen. Tot 1962 was er een preventorium en later verbleven er zo'n 300 mentaal gehandicapte kinderen op internaat. Het klooster van 't Zwart Goor telt acht zusters.

Na de inleiding hield het op met regenen en wandelden we zo'n 3,5 km op het domein. We vertrokken langs de Molendreef en stapten dwars door het voormalige Zwartgoorven, thans niet meer dan een laaggelegen weide. "Goor" betekent overigens moeras, "Zwart" is een vervorming van "Swet" en betekent grens. 't Zwart Goor is dus een moeras dat ooit de grens vormde tussen Merksplas en Zondereigen.

Door de bossen vervolgden we onze weg langs het Boshoeidersmoerke en de Buitendreef: Daar bemerkten we de torenspits van de kapel van het Geheul, toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van de Stilte en in 1960 in opdracht van juf. Van der Vorst gebouwd door War Versmissen van Zondereigen. De pastor van 't Zwart Goor draagt er wekelijks een mis op: van oktober tot Pasen op zaterdagavond (19u) en van Pasen tot oktober op zondagmorgen (8u). In de kapel werd tweemaal ingebroken, waarna de waardevolle 14de eeuwse beelden van de H. Bernardus en de H. Katharina van Alexandria in veiligheid werden gebracht.

De tocht passeerde langs de idyllische vijver, in 1917 gegraven om deportatie van werklozen naar Duitsland te voorkomen. De avondzon kleurde alles rood en toverde wazige schimmen uit het verleden boven het water. Tal van rustieke ornamenten dateren er van 1926. Ook de monumentale toegangspoort werd datzelfde jaar opgericht. De toenmalige eigenaar, Martin Verbeeck, was beheerder van cementfabrieken en promoveerde op zijn privé-domein producten van afgeleide materialen, zoals sierbeton. Boven de poort verwoordde Verbeeck de geschiedenis van het domein in een versje:

"Vroeger vennen, gael en heide,
Heden velden, bossen en weiden."

Na de wandeling werd nog even nagebuurt bij een tas koffie, een gezellig einde van een aangename en leerrijke avond.

Op bezoek bij Kring Kasterlee, Lichtaart en Tielen

Piet van der Flaas

Kasterlee is een van de oudste nederzettingen in de Kempen. Op zondag 12 mei jl. reden er zowel automobilisten als wielrijders naar bovengenoemde plaats. In totaal waren er zo'n veertig liefhebbers voor dit bezoek aan Kasterlee. Ik had de eer om met onze voorzitter te mogen meerijden. Bij aankomst betraden we een prachtig gerestaureerde schuur, waar men reeds druk doende was om alles in gereedheid te brengen voor een Kempische koffietafel. Aan de wand hingen prachtige uitvergroete foto's die het leven van de landbouwers in die streek tot onderwerp hadden. Men zag er taferelen van een hout- en beerton. Het met de zich maaïen van het koren. Het was duidelijk hard labeur in vroeger tijden. Met een beetje fantasie rook men de penetrante geur van zo'n zwaar trekpaard voor een maaimolen in de zomer.

De automobilisten onder onze leden waren er natuurlijk het eerst, maar we hoefden niet lang te wachten of de fietsers vielen ook op de klep. Ze hadden een tocht van een kleine 30 kilometer achter de rug met als kopmannen Cel Gulickx en zijn vaste maat Piet van Gestel. Voor hen die minstens eenmaal per week zo'n tocht maken, was het een peuleschil. De rest had moeite hen te volgen. Even later waren de tafels gedekt en werden we welkom geheten door de voorzitter van de kring Kasterlee. Het was een uiterst goed verzorgd maal dat ons werd voorgezet. Ook de koffie was *pico bello*. Alle lof hiervoor. De bediening geschiedde door enkele dames die op onnavolgbare wijze al uw wensen vervulden. Men hoefde z'n hand maar op te steken en onmiddellijk bracht men brood, toespis, koffie of thee. Hiervoor onze hartelijke dank ladies. Na dit copieuze maal strekten we onze benen en begaven ons naar de bakkerij op het heemerf, waar we enkele broden bestelden. Men was op het heemerf ook bezig met touwslagen. Ik dacht toen meteen aan admiraal De Ruiter, die tijdens zijn jeugd in Vlissingen dit vak ook uitoefende. Er bevond zich ook een heropgebouwde oude stal in de buurt en daar stonden allerlei oude landbouwwerktuigen opgesteld. Het merkwaardigste voorwerp vond ik een gewicht van 20 kilo. Het had de vorm van een peperkoek en ik kon het niet thuisbrengen.

Daarna gingen we een berg op om een standaardmolen te bezichtigen. Dit is het oudste type windmaalwerktuig. De standaardmolen of -kast is zo genoemd naar de centrale spil of standaard waarop de bovenbouw of kast rust en door die centrale as op elke windrichting kan worden gedraaid. Reeds in de 12e eeuw werden ze gebouwd. De molens werden dikwijls op de hoge stadswallen gebouwd om verzekerd te zijn van voldoende wind. De bovenbouw of eigenlijke kast bestaat gewoonlijk uit een maalzolder en daarboven een steenzolder waarop zich een koppel maalstenen bevindt, die door een spil worden aangedreven. De spil wordt d.m.v. een zogenaamd aswiel dat aan de as van de wieken in de kop van de molen zit, aangedreven. Het meel wordt via een koker afgevoerd en op de onder gelegen verdieping in een zak opgevangen. Bovenin de kap bevindt zich nog een as. Deze dient voor het ophijsen van de zakken graan. Dit hijsen wordt 'luien' genoemd. De man die dit aan ons zou demonstreren, kreeg na het uitrollen van de wiekenzeilen het gevaarte niet in beweging. Wij dropen diep teleurgesteld af en gingen het bos in.

Wij begaven ons op weg naar het Kabouterpad, gelegen op de toppen van de Kastelse Bergen. Het pad is door het vele bezoek uitgesleten en tussen de

wortels van de bomen is het zand ook verdwenen en de bomen staan er met hun wortels kaal boven de grond. Ge snapt niet dat ze niet omvallen. Aan het einde van het pad bevindt zich een barak met tafels en banken. Bij terugkomst bleek de molen toch te draaien en sommigen maakten van de gelegenheid gebruik om hem van binnen te bekijken terwijl hij in werking was. Wij namen bij de bakkerij het brood in ontvangst, keken nog even naar een Meiboomplanting en reden terug naar Baarle. Na een dag was het brood echter zo bikkelhard geworden dat ik het maar aan een paard heb opgevoerd. Het was in ieder geval een dag die we niet licht zullen vergeten.

Enquête – resultaten

Herman Janssen

Eind vorig jaar werd door het bestuur een enquête verspreid onder de leden om te peilen naar de aard van de interesse en de eventuele bereidheid om mee te werken aan de studie van ons heem. Als bestuur zijn we immers van mening dat we onze leden nog meer moeten activeren. Het op mekaar afstemmen van bestaande interesses bleek een eerste noodzakelijke stap te zijn.

Het aantal ingevulde formulieren (30) viel wel wat tegen. Verder blijken veel leden geïnteresseerd te zijn, maar wensen ze niet actief betrokken te worden, een houding die we moeten respecteren en waarmee we rekening zullen houden.

Welke onderwerpen bewegen onze leden om lid te zijn en te blijven?

1.	Natuur en landschap	(15)
2.	Dorpsgeschiedenis	(14)
3.	Grootmoeders tijd	(12)
4.	Bidoc	(8)
	Toponymie	
	Genealogie	
7.	Dialectstudie	(7)
	Bouwkundig erfgoed	
9.	Folklore opsporen	(6)
10.	Archiefonderzoek	(5)
	Archeologie	
	Ambachten	
	Publicaties	
14.	Wegen en vervoer	(4)
	Steunend lid	
16.	Prehistorie	(3)
	Verenigingsleven naspeuren	
	Alleen lezingen en uitstappen	
	Enclavezaken	
20.	Interviews afnemen	(2)

De leden willen blijkaar meer dan alleen maar lezingen en uitstappen, al liggen de interesses soms ver uiteen. Naast een duidelijk afgetekende "top 3" vallen ook enkele slechte scores op, vooral het onderzoek naar enclavezaken, toch een uniek gegeven voor ons heem. Het kan toch niet zijn dat Baarle zich profileert als enclavegemeente en dat wij als heemkundekring daar niet in geïnteresseerd zijn?

Een groot aantal mensen verklaarden zich bereid hand- en spandiensten te verrichten. Ook enkele bruikbare tips werden aangebracht. In een later stadium zullen we daarvan zeker gebruik maken. Tevens werd een lijstje met 15 namen samengesteld van leden die verklaarden actief bij de werkgroepen betrokken te willen worden. Op woensdag 4 september komen alle kandidaten een eerste keer bijeen.

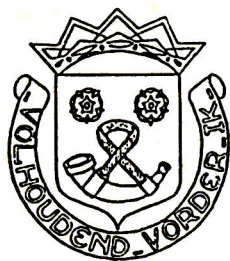
(Wordt vervolgd)

DRAAGBARE WATERBRON.

Natuurlijk mineraalwater in een handig, licht, 2-literpak. Niet van plastic, maar van karton, zonder stoffen die het milieu aantasten. Een over-

vloedige bron zuiver, natuurlijk
mineraalwater zonder koolzuur. **BAR-LE-DUC**

heemkundekring 'amalia van solms'
kerkstraat 4
2387 baarle-hertog

van wirskante